

Ryzykowne zachowania seksualne i seksualizacja młodych użytkowników internetu. Zarys problematyki.

Seria: Internet – Edukacja – Bezpieczeństwo

Warszawa, 2019

Wydawca:

NASK ul. Kolska 12, 01-045 Warszawa
email: info@nask.pl, info@dyzurnet.pl

Tekst: Anna Kwaśnik, Zuzanna Polak,
Oliwia Chojnacka, Martyna Różycka, Michał Marańda

Redakcja: Anna Kwaśnik, Zuzanna Polak

Korekta: Anna Maj

Opracowanie graficzne: Anna Nykiel

Stan prawny na 31.05.2019 r.

Szanowni Państwo,

Analizując zgłoszenia, zauważamy nasilenie bardzo niepokojących zjawisk, które dotyczą uwodzenia dzieci przez internet, rozsyłania intymnych materiałów, a także szantażu z ich użyciem. Najlepszym sposobem ograniczania skutków takich incydentów bezpieczeństwa, jest zapobieganie im już na jak najwcześniejszym etapie, czyli w momencie, w którym dziecko rozpoczyna korzystanie z internetu.

Dobrze przygotowana profilaktyka musi opierać się na obserwacjach i interpretacjach wciąż zmieniającego się świata. Mamy nadzieję, że niniejsza publikacja pokazuje obraz zagrożeń internetowych związanych z seksualizacją najmłodszych i młodych użytkowników oraz podejmowania przez nich ryzykownych zachowań. Przywołujemy wyniki światowych oraz polskich badań, które jasno dowodzą, że na te same zagrożenia są narażone nie tylko nasze dzieci, ale dzieci na całym świecie. Opis zjawisk ilustrujemy zgłoszeniami, które otrzymaliśmy w ciągu ostatnich miesięcy pokazując, że problemy opisywane przez badaczy nie są wydumane, ale zagrażają każdemu.

Zmiany, które próbujemy opisać, są wyzwaniem dla badaczy z różnych powodów. Przede wszystkim dlatego, że dotyczą intymności głównie osób niepełnoletnich, którzy w sytuacji zagrożenia nie zawsze szukają pomocy wśród dorosłych: opiekunów czy specjalistów.

Mamy nadzieję, że nasza publikacja przyczyni się do lepszego zrozumienia zmian, z którymi wszyscy mamy do czynienia. Szczególnie polecamy ją przedstawicielom środowisk szkolnych i akademickich, wymiaru sprawiedliwości, ale również opiekunom, którzy towarzyszą młodym w ich internetowych wyborach.

Zespół Dyżurnet.pl

NASK ...
dyżurnet.pl

INTERNATIONAL ASSOCIATION OF INTERNET HOTLINES
INHOPE

NASK dyżurnet.pl

Spis treści

- 5 **Wstęp**
- 6 Korzystanie z internetu przez osoby młode
- 7 Wpływ zjawiska seksualizacji na zachowania młodych użytkowników internetu
- 9 Rola Internetu w działaniach sprawców
- 10 Rola internetu w działaniach ofiar

- 12 **Child grooming – uwodzenie dziecka przez internet**
- 13 Grooming – długotrwałe budowana relacja
- 17 Grooming – krótkotrwały kontakt
- 17 Grooming w świetle prawa
- 18 Grooming – skala zjawiska
- 19 Wskazówki i porady dla rodziców ofiar groomingu

- 20 **Sextortion – szantaż internetowy**
- 21 Proces sextortion
- 22 Profil ofiary sextortion
- 25 Próby wyłudzeń typu *sextortion scams* 2018
- 28 Sextortion a prawo
- 29 Wskazówki i porady dla ofiar sextortion

- 30 **Sexting – przesyłanie intymnych materiałów**
- 32 Zjawisko sextingu a prawo
- 33 Zagrożenia i skala zjawiska wśród młodzieży
- 35 Wskazówki i porady dla ofiar sextingu

- 36 **Profilaktyka zachowań ryzykownych**
- 38 Grooming
- 40 Sextortion
- 41 Sexting

Wstęp

Dyżurnet.pl to jedyny zespół w Polsce, który przyjmuje, analizuje i reaguje na zgłoszenia przypadków występowania w internecie treści szkodliwych i nielegalnych, zwłaszcza tych przedstawiających seksualne wykorzystywanie dziecka. Został założony w NASK w 2005 roku i od samego początku należy do międzynarodowego stowarzyszenia INHOPE, które skupia podobne zespoły reagujące z całego świata. Zespół Dyżurnet.pl, oprócz działań operacyjnych, które są związane z reagowaniem wobec treści, podejmuje inicjatywy podnoszące poziom świadomości o zagrożeniach internetowych oraz bezpieczeństwie w sieci. Działania są wspierane przez szereg instytucji wchodzących w skład funkcjonującego przy projekcie Safer Internet Komitetu Konsultacyjnego, m.in. Komendę Główną Policji, Ministerstwo Cyfryzacji, Biuro Rzecznika Praw Dziecka. Zgłoszenia, które trafiają do zespołu, poddawane są analizie i odpowiedniej klasyfikacji ze względu na treści, jakie zawierają, a także właściwości techniczne danej strony. W 2018 roku eksperci z zespołu przeanalizowali 13 239 incydentów, z których 1 998 zostało zaklasyfikowanych jako treści przedstawiające seksualne wykorzystywanie dziecka¹.

¹ Dyżurnet.pl, Raport 2018

Analiza zgłoszeń pozwala ekspertom z zespołu Dyżurnet.pl na obserwację trendów, zjawisk i tendencji pojawiających się w sieci. Ostatnie spostrzeżenia dotyczą przede wszystkim materiałów przedstawiających seksualne wykorzystywanie dziecka (CSAM – z ang. *child sexual abuse materials*) lub prezentujących dziecko w seksualnym kontekście (CSEM – z ang. *child sexual exploitation materials*), które prawdopodobnie zostały wyprodukowane przez samą ofiarę, czyli tzw. *self generated content*.

materiał prezentujący seksualne wykorzystanie dziecka

(ang. *child sexual abuse material – CSAM*) – stanowi dowód przestępstwa i sam w sobie jest nielegalny

materiał prezentujący dziecko w seksualnym kontekście

(ang. *child sexual exploitation material CSEM*) – stanowi nadużycie wobec dziecka, jednak w większości krajów, w tym w Polsce, jest materiałem legalnym

Zjawiska, które wiążą się z produkcją takich treści to przede wszystkim **grooming**, czyli uwodzenie dziecka przez internet, **sextortion** i **sexting**. Mimo, że zjawiska te znane są od lat, istnieje niewiele kompleksowych badań, które mówiłyby o motywacjach tworzenia takich treści, sposobach ich dystrybuowania oraz o oddalonych w czasie konsekwencjach, jakie prawdopodobnie przyniosły. Publikacja ma na celu zwrócić uwagę na seksualne, ryzykowne zachowania dzieci, młodzieży i młodych dorosłych w internecie, które mogą nieść ze sobą negatywne, długotrwałe konsekwencje, a w niektórych przypadkach mogą wiązać się z łamaniem prawa.

Przypadki przedstawione w publikacji pochodzą z realnych zgłoszeń zespołu Dyżurnet.pl. Na potrzeby publikacji dane osób zostały zmienione.

Korzystanie z internetu przez osoby młode

Badania Nastolatki 3.0 przeprowadzone przez NASK PIB² pokazują, że młodzi ludzie najczęściej łączą się przez internet za pośrednictwem telefonu/smartfona, a ponad 82% badanych korzysta z internetu w godzinach popołudniowych i wieczornych, najczęściej używając go w domu. Aktywności podejmowane w sieci przez młodych zależą od płci. Chłopcy częściej niż dziewczęta deklarują udział w grach on-line (blisko 64% chłopców i 17% dziewcząt). Z kolei więcej dziewcząt (72%) deklaruje, że korzysta z czatów i komunikatorów do kontaktów z rodziną i znajomymi. Wśród chłopców taką odpowiedź wybrało niecałe 51%. Ponadto młodzi cenią sobie w sieci wolność, dostęp do różnorodnych treści oraz wygodę użytkowania. Do najczęstszych aktywności podejmowanych przez osoby młode należy konsumowanie treści rozrywkowych i kulturalnych (muzyka, seriale, filmy, gry video) oraz komunikacja związana z życiem społecznym (kontakty ze znajomymi, używanie mediów społecznościowych). Badania wskazują, że wiek inicjacji internetowej obniżył się do 7 roku życia, przy równoczesnym wzroście ilości czasu spędzanego online.

Dokonując analizy korzystania z internetu przez dzieci i młodzież, warto przyjrzeć się zachowaniom osób dorosłych w sieci. Badania przeprowadzone CBOS³ w kwietniu 2017 roku pokazują, że korzystanie z internetu w domu stało się rzeczą powszechną. Prawie połowa badanych (49%) łączy się z siecią w pracy lub szkole, natomiast tylko 2% w kawiarenkach internetowych. Podobnie jak u młodych, 87% badanych łączy się z siecią bezprzewodowo, np. poprzez smartfon, tablet. Badania opracowane przez GUS⁴ pokazują, że osoby starsze (16-74 lat) wykorzystują internet przede wszystkim do wyszukiwania informacji o towarach lub usługach (64%), do korzystania z poczty elektronicznej (blisko 61%), natomiast prawie połowa badanych korzysta z serwisów społecznościowych (podobnie jak nastolatki).

Korzystanie z internetu daje bardzo dużo możliwości i korzyści, ale niestety wiąże się też z wieloma niebezpieczeństwami, na które narażony jest każdy użytkownik internetu, zwłaszcza ten najmłodszy. Zagrożenia internetowe przyjmują wiele form i dotyczą różnych sfer życia. Są to nie tylko jasno określone, zdefiniowane zjawiska i aktywności, ale również wszystkie treści szkodliwe (w tym nielegalne), na które można natknąć się w sieci. Katalog treści jest bardzo szeroki, należą do niego wszystkie materiały, które mogą wywołać u odbiorcy negatywne uczucia, np. poczucie lęku, wstydu, odrazę. Kontakt z treściami jest szczególnie niebezpieczny dla osób młodych, ponieważ może nie tylko wywołać negatywne emocje, wzbudzić poczucie lęku i braku bezpieczeństwa (zwłaszcza u najmłodszych), ale również wpłynąć na postrzeganie świata, hierarchię wartości i zachowania. **Nielegalne i szkodliwe treści (w szczególności te związane z pornografią) mogą zachęcać odbiorców do podejmowania ryzykownych dla życia lub zdrowia zachowań, a także zwiększać prawdopodobieństwo złamania prawa**⁵.

² Bochenek M., Konopczyński F., Konopczyński M., Kowalczyk M., Lange R., Ładna A., Rybicka U., Tanaś M., Wronska A. (2019), *Nastolatki 3.0. Raport z ogólnopolskiego badania uczniów*, Warszawa: NASK PIB, zob. <https://www.nask.pl/pl/aktualnosci/wydarzenia/wydarzenia-2019/1539,Mlode-smartfony-jak-sie-zyje-z-internetem-w-kieszeni.html> (dostęp na 29.04.2019r.)

³ CBOS (2017) *Korzystanie z Internetu. Komunikat z badań nr 49/2017* zob. https://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2017/K_049_17.PDF (dostęp na 28.05.2019r.)

⁴ GUS (2019). *Jak korzystamy z internetu?* 2018. zob. <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/nauka-i-technika-spolnoczenstwo-informacyjne/spoleczenstwo-informacyjne/jak-korzystamy-z-internetu-2018,5,9.html> (dostęp na 24.05.2019r.)

⁵ Makaruk K., Włodarczyk J., Michalski P., (2017), *Kontakt dzieci z pornografią. Raport z badań*, Warszawa: Fundacja Dajemy Dzieciom Siłę, zob. https://fdss.pl/baza_wiedzy/kontakt-dzieci-mlodziezy-pornografia-2017/ (dostęp 02.01.2019r.)

Wpływ zjawiska seksualizacji na zachowania młodych użytkowników internetu

Zjawisko seksualizacji społeczeństwa, zwłaszcza wśród dzieci, nastolatków i osób młodych jest obecne w przestrzeni publicznej od lat. Wraz z rozwojem różnych mediów i nowoczesnych technologii wzrasta jego skala i zasięg, a osoby korzystające z internetu spotykają się z nim na co dzień. Istnieje wiele definicji seksualizacji, a do najczęściej stosowanych należy definicja Amerykańskiego Towarzystwa Psychologicznego, zgodnie z którą seksualizacja ma miejsce, gdy:

- „wartość osoby wynika z jej atrakcyjności seksualnej lub zachowania – do tego stopnia, że wyklucza inne cechy;
- osoba jest dopasowywana do normy, według której atrakcyjność fizyczna (wąsko zdefiniowana) oznacza bycie seksownym;
- osoba jest uprzedmiotowiona pod względem seksualnym, czyli staje się dla innych raczej przedmiotem seksualnego wykorzystania niż osobą zdolną do podejmowania niezależnych działań i decyzji;
- seksualność jest narzucona osobie w niewłaściwy sposób.⁶”

Każda z czterech sytuacji jest przejawem seksualizacji, nie muszą one występować wspólnie. Podejmując rozważania i rozmowy na ten temat trzeba pamiętać, że każdy człowiek, w tym także dzieci, posiada swoją seksualność. Podejmując ten temat podczas rozmowy należy dostosować komunikat do wieku oraz indywidualnych potrzeb dziecka.

Zjawisko seksualizacji wynika przede wszystkim z licznych przemian społecznych i kulturowych ostatnich dekad⁷, a poprzez stale rosnącą potrzebę autoprezentacji i kreowania swojego wizerunku zyskuje na popularności i powszechności. Wszechobecnie panujący kult piękna i ciała, promowanie atrakcyjnego wyglądu oraz podkreślanie seksualności są przejawem seksualizacji społeczeństwa. Większość reklam, teledysków, filmów, zwłaszcza tych skierowanych do młodych osób odnosi się do cielesności i erotyzmu, a co za tym idzie, zachęca młodych do pokazywania i podkreślenia swojej seksualności. Coraz częściej wizerunek młodej, zadbanej kobiety lub przystojnego, atrakcyjnego mężczyzny wykorzystywany jest w różnych przekazach, także tych skierowanych do najmłodszych. Różne trendy modowe, ubrania, zabawki i akcesoria dla dzieci są wzorowane na artykułach dla dorosłych, co świadczy o seksualizacji najmłodszych, a także zaciera różnicę między okresem dzieciństwa a dorosłością. Jednocześnie wśród dorosłych można zaobserwować zjawisko infantyilizacji, czyli przenoszenia wartości, zachowań i wizerunku dziecka do świata osób dorosłych⁸. Może to wpływać na podporządkowanie zachowań zabawie, nadmierne poddawanie się emocjom, koncentracji na własnych potrzebach. Ta zamiana ról powoduje, że dzieci są stylizowane i prezentowane jako osoby dorosłe, zaś kobiety w sposób typowy dla małych dziewczynek, ewentualnie nastolatek. Ekspersi z zespołu Dyżurnet.pl niejednokrotnie otrzymywali zgłoszenia, w których osoby

⁶ APA Task Force on the Sexualization of Girls (2007). *Report of the APA Task Force on the Sexualization of Girls*, zob. <https://www.apa.org/pi/women/programs/girls/report-full.pdf> (dostęp 28.05.2019r.)

⁷ Zielona-Jenek M., *Seksualizacja – definicje, polemiki i próba rekonceptualizacji*, Dziecko Krzywdzone. Teoria, badania, praktyka, Vol 16, No 3, Warszawa, 2017, zob. <http://dzieckokrzywdzone.fdds.pl/index.php/DK/article/view/636> (dostęp 27.08.2019r.)

⁸ Trojanowska P., *Seksualizacja dzieci i młodzieży- przyczyny, przejawy, konsekwencje i propozycje przeciwdziałania*, Dziecko Krzywdzone. Teoria, badania, praktyka, Vol 13, No 2, Warszawa, 2014, zob. <http://dzieckokrzywdzone.fdds.pl/index.php/DK/article/view/23> (dostęp 27.05.2019r.)

dorośle były stylizowane na młodsze, co może sugerować nielegalność materiałów, a także prowadzić do zacierania granic dojrzałości płciowej i seksualnej. Oglądanie materiałów, na których osoby dorosłe są stylizowane na nastolatki/lolity może przyzwyczajając oglądającego do takich treści, a nawet zachęcać do podejmowania aktywności seksualnej z osobami nieletnimi.

⁹ Dyżurnet.pl Raport 2018, op.cit.

¹⁰ Makaruk K., Włodarczyk J., Michalski P., op.cit.

Zgłoszenia, które trafiają do zespołu Dyżurnet.pl są dowodem na to, że zjawisko seksualizacji dotyka dzieci i młodzież w różnym wieku i przyjmuje różne formy. W 2018 roku zespół otrzymał 1 179 zgłoszeń, które dotyczyły treści przedstawiające dziecko w seksualnym kontekście⁹. Takie materiały w większości krajów, w tym w Polsce, są legalne. Analizowane treści często zawierały materiały pochodzące z konkursów piękności dla najmłodszych, katalogów modowych, sesji zdjęciowych (również tych rodzinnych), które przypominają sesje dla osób dorosłych, a także erotyczne, seksualizujące „selfie”, i inne treści prawdopodobnie wyprodukowane przez młodych samodzielnie.

Należy pamiętać, że treści przedstawiające dziecko w seksualnym kontekście naruszają prywatność oraz godność nieletnich, i mimo że często są produkowane przez nich samych, mogą zostać wykorzystane przez osoby o skłonnościach pedofilskich lub innych przestępców.

Na seksualizację społeczeństwa, zwłaszcza osób młodych, wpływa również dostęp do pornografii. Badanie *Kontakt dzieci i młodzieży z pornografią*¹⁰ przeprowadzone w 2017 roku na zlecenie Fundacji Dajemy Dzieciom Siłę pokazało, jak wiele młodych osób spotyka się z treściami pornograficznymi w internecie (93% badanych, którzy mieli kontakt z treściami seksualizującymi i pornograficznymi natrafiło na nie w internecie.) Niepokojące jest, że aż 43% dzieci i nastolatków w wieku 11-18 lat natrafiło na takie treści. Wnioski opracowane przez FDDS dowodzą, że oglądanie treści pornograficznych może nieść ze sobą negatywne skutki psychospołeczne, a także może zachęcać młodych ludzi do podejmowania ryzykownych zachowań seksualnych. Osoby, które kiedykolwiek miały kontakt z pornografią, trzy razy częściej otrzymują nagie lub półnagie zdjęcia (roz. Sexting – przesyłanie intymnych zdjęć, str. 31), a także pięć razy częściej je wysyłają. Natomiast ci z młodych internautów, którzy codziennie korzystają z dostępu do pornografii, dwukrotnie częściej odbywają wczesną inicjację seksualną (przed ukończeniem 15 roku życia). Często oglądanie pornografii przez osoby młode może przyczyniać się do podejmowania ryzykownych zachowań w sieci, np. wysyłania swoich intymnych materiałów lub tworzenia transmisji online o erotycznym czy nawet pornograficznym charakterze.

Internet jest miejscem wyrażania swoich uczuć, poglądów i samego siebie, jak również źródłem inspiracji, autoreklamy. Większość profili na portalach społecznościowych (zwłaszcza tych należących do znanych osób i celebrytów) zawiera treści, które skupiają się przede wszystkim na kulcie ciała, fizycznej atrakcyjności. Młode osoby, które często szukają sposobu na wyrażenie siebie i inspiracji, chętnie korzystają z powszechnie panujących wzorców. Coraz częściej dzielą się na swoich profilach odważnymi, prowokacyjnymi zdjęciami i filmami, które mogą prowadzić do otrzymywania komunikatów o charakterze seksualnym od innych użytkowników.

Korzystanie z portali społecznościowych daje możliwość łatwej i szybkiej komunikacji ze znajomymi oraz innymi użytkownikami, a także pozwala na publikację różnych treści, które bardzo często związane są z autoprezentacją. Osoby korzystające z różnych platform dzielą się nie tylko zdjęciami i filmami, które ich przedstawiają, ale również swoimi przemyśleniami, uczuciami, aktywnościami. Czynne korzystanie z portali społecznościowych w dużym stopniu zaspokaja potrzeby społeczne, daje poczucie przynależności do różnych grup społecznych. Bycie członkiem danej społeczności internetowej oraz posiadanie konta na portalach społecznościowych zobowiązuje młode osoby do prezentowania siebie i swojego ciała w bardzo atrakcyjny, czasem erotyczny sposób. Takie profile mogą zachęcać innych do podejmowania rozmów na tematy seksualne. Dzielenie się swoim życiem na profilach społecznościowych, ujawnianie swoich zainteresowań, upodobań może ułatwić osobom niepożądanym nawiązanie niebezpiecznych kontaktów z potencjalną ofiarą.

Badania Nastolatki 3.0 potwierdzają, że popularność portali społecznościowych wśród młodych użytkowników internetu jest wysoka. Do najczęściej wykorzystywanych mediów społecznościowych należą Facebook (blisko 83% dziewcząt i 84% chłopców), Instagram (blisko 83% dziewcząt i 54% chłopców) oraz Snapchat (80% dziewcząt i 56% chłopców)¹¹. Warto pamiętać, że portale społecznościowe się zmieniają, jedne tracą, a inne zyskują na popularności, ale prawdopodobnie to korzystanie z nich jest i będzie jedną z najczęstszych aktywności podejmowanych w sieci przez osoby młode.

¹¹ Bochenek M.i in., op.cit.

Rola internetu w działaniach sprawców

Internet jest miejscem, do którego przenosimy coraz więcej naszych codziennych aktywności. Niestety również przestępcy i sprawcy różnych nadużyć, także tych wobec dzieci, wykorzystują sieć do swoich działań. Portale społecznościowe, fora, aplikacje, gry internetowe dają możliwość wyszukiwania potencjalnych ofiar, jak również umożliwiają nawiązanie kontaktu z dzieckiem, budowanie i utrzymywanie relacji. Internet dla osób o pedofilskich skłonnościach to również nieograniczona baza zdjęć i filmów przedstawiających dzieci. To także umożliwienie kontaktu z innymi osobami, które interesują się dziećmi i osobami nieletnimi. Zalety internetu, takie jak ułatwienie komunikacji, wymienienie się wiedzą, dzielenie materiałami, możliwości anonimizacji, niestety służą również osobom, które podejmują nielegalne aktywności.

W sieci można znaleźć nie tylko materiały przedstawiające seksualne wykorzystywanie dzieci, ale również wskazówki dla sprawców, w jaki sposób prowadzić rozmowy z dziećmi i jak nimi manipulować oraz jak zadbać o utrzymanie przez dziecko w tajemnicy tej relacji. Sprawcy mogą również wymieniać się informacjami, jak przygotować ofiarę do seksualnego wykorzystania, w tym jak namówić do wyprodukowania nielegalnych materiałów.

Rola internetu w działaniach ofiar

Wszystkie zjawiska, które zostały opisane w niniejszej publikacji prowadzą do wytworzenia materiałów, które prezentują ofiary w seksualnym kontekście. Jeśli ofiara jest osobą niepełnoletnią, treści mogą wypełniać znamiona przestępstwa w postaci treści pornograficznych z udziałem osoby małoletniej (art. 202 k.k.).

Self generated content jest definiowany jako „nagie lub półnagie obrazy lub filmy utworzone przez młodą osobę świadomie angażującą się w erotyczną lub seksualną aktywność”¹².

Analizując materiały zgłoszone do zespołu Dyżurnet.pl, eksperci nie mogą mieć pewności, czy zostały one wytworzone przez samą ofiarę, czy i w jaki sposób był zaangażowany ktoś jeszcze. Fakt, że zdjęcie lub film został przesłany przez ofiarę nie zdejmuje odpowiedzialności ze sprawcy, który namową, manipulacją lub zastraszaniem wymusza produkcję materiałów. Część analizowanych zdjęć bez wątpienia należy do kategorii *self generated content*, ponieważ są to zdjęcia robione z pomocą lustra lub wykonane za pomocą aparatu telefonicznego trzymanego w dłoni. Jednak w przypadku materiałów o seksualnym charakterze pochodzących z przekazu na żywo, ich utrwalenie i dalsza dystrybucja prawdopodobnie odbywa się bez wiedzy występującej w nich osoby.

Niepokojący jest fakt, że zdjęcia i filmy omawianej kategorii stanowią coraz większy procent treści analizowanych przez zespoły reagujące. Według badań brytyjskiego Internet Watch Foundation¹³, z liczby 72 954 analizowanych stron internetowych, w ciągu ostatniego półrocza 2018 r., 1 na 4 (27%) oceniono jako zawierające *self generated content*. Większość z nich to materiały pochodzące z usług transmisji na żywo (tzw. streaming), które są rejestrowane, a później rozpowszechniane na innych stronach. Treści te dotyczą głównie dziewczynki w wieku od 11 do 13 lat, które transmitowały obraz ze swoich sypialni lub innych pomieszczeń w domu. Z całości przeanalizowanych materiałów, 94% przedstawiało dzieci w wieku 13 lat lub młodsze (78% przedstawiało dzieci ocenione jako 11–13 lat; 16% przedstawiało dzieci oceniane na 10 lat lub poniżej). 44% materiałów prezentowało treści o charakterze pornograficznym, które w większości krajów są nielegalne.

Spośród zagranicznych badań dotyczących zjawiska *self generated content* przywołać warto wyniki badania przeprowadzonego przez Internet Watch Foundation w roku 2018¹⁴, *Trends in Online Child Sexual Exploitation: Examining the Distribution of Captures of Live-streamed Child Sexual Abuse*.

Badanie objęło 2 082 pliki foto/wideo, które spełniały określone kryteria. Definicje pojęć używanych podczas badania były następujące:

- **przechwycone transmisje na żywo stanowiące seksualne nadużycie wobec dziecka:** zdjęcia lub filmy zarejestrowane z transmisji przeprowadzanej na żywo, podczas której dziecko (dzieci) świadomie podejmowało interakcję z innym (innymi) zdalnym użytkownikiem (użytkownikami); i które spełniały kryteria IWF do działania jako materiały prezentujące wykorzystywanie seksualne dzieci;
- **dziecko** – osoba oceniona na wiek poniżej 18 r.ż.

¹² Study of Self-Generated Sexually Explicit Images & Videos Featuring Young People Online, Internet Watch Foundation, 2012, zob. https://www.iwf.org.uk/sites/default/files/inline-files/IWF_study_self_generated_content_online_011112.pdf (dostęp 29.05.2019r.)

¹³ Raport IWF za rok 2018r., zob. <https://www.iwf.org.uk/report/2018-annual-report> (dostęp 28.05.2019)

¹⁴ zob. <https://www.iwf.org.uk/sites/default/files/inline-files/Distribution%20of%20Captures%20of%20Live-streamed%20Child%20Sexual%20Abuse%20FINAL.pdf> (dostęp 28.05.2019r.)

Poziomy stopnia wykorzystywania seksualnego dziecka określone przez IWF opierają się na wytycznych organu doradczego angielskiego sądownictwa – Sentencing Council (Sentencing Council's Sexual Offences Definitive Guideline)¹⁵:

Kategoria A obrazy prezentujące obcowanie płciowe; obrazy prezentujące obcowanie płciowe/inne czynności seksualne z wykorzystaniem zwierzęcia lub sadyzm;

Kategoria B obrazy prezentujące inne czynności seksualne (bez penetracji);

Kategoria C inne nieobyczajne obrazy, nie należące do kategorii A lub B.

¹⁵ Sentencing Guidelines Council (2014) Sexual Offences Act. Definitive Guideline, zob. https://www.sentencingcouncil.org.uk/wp-content/uploads/Final_Sexual_Offences_Definitive_Guideline_content_web1.pdf (dostęp 30.05.2019r.)

Najważniejsze ustalenia badania przeprowadzonego przez IWF w 2018 roku:

96%

przedstawia same dzieci, znajdujące się w domowym otoczeniu, zazwyczaj we własnej sypialni.

40%

zdjęć to kategoria A lub B.

4%

zdjęć zostało zrobione z aplikacji do strumieniowego przesyłania danych dostępnych wyłącznie na urządzeniach mobilnych.

98%

zdjęć przedstawia dzieci, których wiek oszacowano na 13 lat lub młodsze.

100%

zdjęć zostało pobranych z oryginalnych miejsc ich publikacji i było dalej rozpowszechniane na stronach internetowych osób trzecich.

73%

zdjęć pojawiło się na 16 forach specjalizujących się w udostępnianiu płatnych plików wideo prezentujących seksualne zachowania dzieci zarejestrowane z transmisji przeprowadzanej na żywo

96%

zdjęć przedstawia dziewczynki.

Internet oraz dostępne aplikacje ułatwiają wytwarzanie i dzielenie się treściami w sposób, który może wydawać się na pozór bezpieczny. Niektóre aplikacje, instalowane głównie na telefonach, umożliwiają przesyłanie multimedialnych wiadomości, które pojawiają się na kilka sekund, a o próbie przechwycenia i utrwalenia obrazu informują nadawcę. Funkcja rozmowy odbywającej się tylko między dwiema osobami, pozornie pozwalająca na zachowanie prywatności, wzbudza poczucie bezpieczeństwa i prawdopodobnie pozwala przełamać granicę wstydu.

Zmiany kulturowe, które wywołuje internet, wpływają na wszystkie sfery życia, w tym bez wątpienia na te dotyczące sfer intymnych. Skutki utraty prywatności mogą być widoczne dopiero po kilku latach od jej zaistnienia, a ich skala jest trudna do przewidzenia. Intymne zdjęcia ofiar, które krążą w internecie, doznawany brak szacunku i ochrony prywatności mogą w negatywnym scenariuszu prowadzić do nasilenia niepożądanych wzorców społecznych czy wystąpienia symptomów wtórnego stresu pourazowego.

Child grooming – uwodzenie dziecka przez internet

Uwodzenie za pośrednictwem internetu z wykorzystaniem nowoczesnych technologii komunikacyjnych może mieć różne formy, od szybkiej i jednorazowej seksualizującej reakcji na opublikowane zdjęcie małoletniego, do długotrwałego procesu, który trwa miesiącami i prowadzi do wykorzystania seksualnego w świecie realnym. W zależności od formy, konsekwencje mogą być różnorodne, jednak należy podkreślić, że każda z tych form jest szkodliwa i prowadzi do nadużyć wobec dziecka.

Grooming – długotrwałe budowana relacja

Długotrwałe budowanie relacji o charakterze groomingu cechuje się z reguły pewną sekwencyjnością¹⁶, ale jak pokazują doświadczenia zespołu Dyżurnet.pl i zespołów typu *helpline* nie zawsze wygląda tak samo. Proces groomingu rozpoczyna się od wyboru ofiary¹⁷. Osoby o pedofilskich skłonnościach szukają i najchętniej wybierają te dzieci, które są samotne, mają trudności w relacjach, a ich poczucie własnej wartości jest niskie. Przeważnie to osoby, dla których internet jest sposobem na nudę oraz które poszukują uwagi ze strony dorosłych bądź rówieśników. Może to w konsekwencji może prowadzić do podejmowania zachowań ryzykownych online¹⁸. Istotnym czynnikiem jest również brak odpowiedniej opieki ze strony dorosłych opiekunów¹⁹. Jest to najbardziej typowy profil ofiary, który ułatwia wciągnięcie dziecka w manipulację i izolację z jego własnego otoczenia. Należy jednak pamiętać, że również dzieci przebojowe, mające wysokie poczucie własnej wartości mogą paść ofiarą manipulacji dorosłego.

Za mało restrykcyjne ustawienia prywatności profilu dziecka w serwisach społecznościowych i internetowy ekshibicjonizm mogą ułatwiać poznanie ofiary oraz nawiązanie z nią kontaktu. Prezentowanie zainteresowań, gustu muzycznego, fascynacji symbolami świata popkultury, pozwala na znalezienie punktu zaczepienia w pierwszym kontakcie przeprowadzanym przez sprawcę. Posiadając te informacje, sprawca groomingu często buduje swoją tożsamość na potrzeby potencjalnej ofiary, dostosowując prezentowane o sobie treści w taki sposób, aby były jak najbardziej zbliżone do profilu potencjalnej ofiary. Dzięki fałszywej tożsamości sprawca w oczach dziecka staje się ciekawą, wartą poznania i rozmowy osobą, którą można dodać do internetowych znajomych. Należy podkreślić, że sprawca niekoniecznie udaje rówieśnika ofiary, często podaje swój prawdziwy lub tylko nieco zaniżony wiek. Ma to miejsce szczególnie przy takich ofiarach, którym brakuje zainteresowania ze strony osoby dorosłej. Wspólne zainteresowania są łatwym sposobem na nawiązanie pierwszego kontaktu oraz na utrzymanie uwagi ofiary podczas kolejnych dni. Mogą być pretekstem powrotu do rozmowy i ciągłego utrzymywania kontaktu.

Witam na Facebooku krazy pedofil ktory uwaza sie za xyzi zacheca dzieci do zapraszania jej pod pretekstem posiadania numeru telefonu komorkowego popularnego teraz zespolu xyz. Pozniej kaze wysylac zdjecia naiwnym dziecia i daje falszywy numer wzamian. Pozniej pisze do kolejnych dzieciakow i wysyla zdjecia tamtych dzieci podajac sie za nie... Duzo osob juz padlo jej ofiara.

¹⁶ Fenik K., *Grooming – uwodzenie dzieci w Internecie* [w:] Jodko A., Tabu seksuologii, Wydawnictwo SWPS Academica, Warszawa 2008, s. 135

¹⁷ Fenik K., op.cit. s. 137

¹⁸ Wojtas, M. *Uwodzenie dzieci w internecie i inne niebezpieczne kontakty* [w:] A. Wrzesień (red.), *Bezpieczeństwo dzieci online. Kompendium dla rodziców i profesjonalistów* (s. 111-116), Fundacja Dzieci Niczyje i NASK, Warszawa, 2013

¹⁹ Ibidem s. 114

Witam, ostatnio pod materiałem youtubera xyz, córka odpowiedziała na pytanie autora do której klasy chodzi. Na jej komentarz zareagował(a) xyz. Na kanale tej osoby pierwszy materiał (adres powyżej) zawiera podkład głosowy, który w moim odczuciu zdecydowanie nie należy do uczennicy podstawówki a jedynie próbuje go udawać. Zaczepka tej osoby skierowana osobiście do mojej córki, oraz powyższy materiał mocno mnie zaniepokoiły.

Mając dostęp do jednej ofiary, sprawca uzyskuje kontakt do kolejnych potencjalnych ofiar – jej znajomych. Jeśli wśród „znajomych” na portalu społecznościowym czy w grze dziecko zobaczy profile należące do rówieśników, może się poczuć bezpiecznie i zaakceptować zaproszenie, odpowiedzieć na zaczepkę i pozostać w gronie znajomych. Bycie znajomym lub choćby podawanie się za wspólnego znajomego znacznie uwiarygadnia sprawcę w oczach dziecka, co jest jednym ze stosowanych mechanizmów manipulacji. Warto zaznaczyć, że nawet osoby dorosłe rzadko weryfikują i sprawdzają takie informacje.

Zespół Dyżurnet.pl otrzymuje informacje o profilach należących do osób dorosłych, które mają w znajomych tylko i wyłącznie dzieci. Niestety trudno jest przeanalizować rodzaj znajomości, ponieważ tylko pierwszy kontakt odbywa się w sferze publicznej, a następnie sprawcy jak najszybciej przenoszą się do grup zamkniętych i prywatnych wiadomości. Dlatego tak ważna jest reakcja ze strony opiekunów dziecka na etapie zawierania znajomości.

Kolejnym etapem uwodzenia jest zaprzyjaźnianie się sprawcy z ofiarą²⁰. Stworzenie bliskiej relacji i zbudowanie zaangażowania jest inwestycją, która pozwoli na stawianie kolejnych wymagań przed dzieckiem. W tym czasie, zbliżając i przywiązując się do sprawcy, dziecko oddala się od bliskich. Dzieje się tak poprzez komplementy, zaangażowanie, a przede wszystkim poświęcenie czasu i uwagi przez sprawcę. Budując relację z dzieckiem, bazuje na tym, czego brakuje mu najbardziej – na potwierdzeniu swojej wartości oraz uwagi bliskiej i oddanej osoby.

²⁰ Fenik K., op.cit. s. 137

Sprawca staje się pocieszycielem w sytuacjach niepowodzeń, przyjacielem w trudnych momentach, gdy dziecku wydaje się, że nikt go nie rozumie. Częste rozmowy oraz wprowadzanie rytuałów np. przesłanie powitania i życzenia dobrej nocy każdego dnia, pozwala na szybkie zbudowanie przywiązania dziecka. Na tym etapie komunikacja nie odbywa się tylko na jednym kanale np. tylko na serwisie społecznościowym, ale jest prowadzona w wielu usługach. Przez możliwość powierzenia tajemnic, sprawca buduje poczucie zaufania i tak poszukiwanego zrozumienia.

W tym czasie mogą pojawić się prezenty, które mają cały czas przypominać o przyjaźni, również poza strefą kontaktu. Jeszcze kilka lat temu często spotykanym prezentem był telefon komórkowy, który stanowił alternatywny sposób komunikacji pomiędzy sprawcą a dzieckiem poza kontrolą opiekunów dziecka. Aktualnie formą gratyfikacji mogą być gadzety elektroniczne czy inne drogie przedmioty (np. kosmetyki, markowe ubrania, zabawki), jak również gry lub przedmioty w grach.

Witam. Nazywam się xyz i pod profilem xyz podejrzewam że ukrywa się pedofil. Od jakiegoś czasu zauważyliśmy dziwne zachowanie naszej córki w wieku 12 lat. Udało nam się zapoznać się z treścią korespondencji pomiędzy naszym dzieckiem a tym kimś i okazało się że ten człowiek stosuje różne manipulacje emocjonalne aby nasze dziecko robiło sobie zdjęcia pornograficzne i wysyłało temu człowiekowi. Sposoby jakie stosuje ta osoba jest dla nas niepokojąca bo wykorzystuje niedojrzałość emocjonalną naszego dziecka i nakłania do zachowań naruszających jej seksualność... Np każe jej się masturbować, mówi jak to robić i każe robić zdjęcia z tych aktów. Jestem gotów potwierdzić to na policji i wskazać treści rozmów, chociaż myślę że Facebook loguje więcej treści niż tylko ja zarejestrowałem moje dane: (...)

Po zbudowaniu zaangażowania i zaufania obecnego po obu stronach, sprawca wprowadza środki ostrożności oraz sprawdza, jak jest kontrolowane dziecko. Może nawet uczyć dziecko zacierania śladów cyfrowych, zakładania hasła, nawet szyfrowania wiadomości. Dzieci lubią tajemnice, a sprawca poprzez aurę tajemniczości stara się, aby korespondencja była jak najmniej widoczna dla osób z zewnątrz²¹. Mogą pojawiać się komunikaty, że przyjaźń, więź między dzieckiem a dorosłym jest wyjątkowa i może być niezrozumiała dla osób postronnych. Bazując na zbudowanej przyjaźni, podkreśla wyższość tej relacji nad innymi, w których jest dziecko, stopniowo izolując je od najbliższych. Izolacja jest narzędziem dyskredytacji dotychczasowych bliskich dziecka.

Wczoraj tj (...) do mojej siostry która w tym roku ma dopiero 12 lat napisał pe,ien "gość" podający się za administratora aplikacji GaduGadu szantażując ją screenem z wezwaniem do sądu, na którym było rozpowszechnianie treści pedofilskich, siostra poinformowała mnie i rodziców, zrobiłem screeny na których w ra,ach "gody" Pan proponował rozebranie się przed kamerką internetową 12 latce, wiek był podany, więc sprawca doskonale wiedział z kim ma do czynienia. Mam screeny, mam numer GG czy mogę liczyć na pomoc ?

Na kolejnym etapie procesu uwodzenia mogą pojawiać się tematy związane z seksem i seksualnością²². Są to zarówno pytania o doświadczenie, o pierwszy pocałunek, jak również rozbudzanie seksualności poprzez np. pokazywanie treści pornograficznych. Zdarza się, że sprawca zadaje pytania związane z dojrzewaniem, płciowością i zmianami, jakie zachodzą w ciele, jak również pyta o potrzeby fizjologiczne. Wprowadzenie takiej tematyki oraz prezentowanie pornografii ma na celu oswojenie ofiary oraz pokazanie, na czym zależy sprawcy, np. na wytworzeniu podobnych materiałów lub podjęcia takiej samej aktywności. Element dydaktyczny podkreśla rolę przewodnika – przyjaciela, który wprowadza dziecko do świata dorosłych. Może nalegać na poznawanie ciała oraz utrwalanie intymnych materiałów. Pokazywanie materiałów pornograficznych z udziałem dorosłych oraz tych przedstawiających seksualne wykorzystywanie dzieci, prowadzi do unormalnienia sytuacji w oczach ofiary jako zachowania powszechnie akceptowanego społecznie, a także może odgrywać decydującą rolę w desensytyzacji (osłabieniu wrażliwości dziecka)²³.

²¹ Fenik K., op.cit., s. 137

²² Fenik K., op. cit., s. 137-138

²³ Carr J., *Internet a wykorzystywanie seksualne dzieci i pornografia dziecięca*, Dziecko Krzywdzone. Teoria, badania, praktyka. Vol 4, No 4, Warszawa, 2005, zob. <https://dzieckokrzywdzone.fdds.pl/index.php/DK/article/view/231> (dostęp 28.05.2019 r.)

Jeżeli dziecko, mimo subtelnego i prawie niezauważalnego przekształcenia się relacji przyjacielskiej w intymną, czuje się zawstydzone i przytłoczone, sprawca przeważnie przeprasza za swoje zachowanie, prosi o wybaczenie, a powołując się na ich relacje często tłumaczy, że w świecie dorosłych to normalne, pożądane i jest przygotowaniem do doświadczeń w przyszłości²⁴.

²⁴ Fenik K., op. cit., s. 138

Obserwacje i doświadczenia zespołu Dyżurnet.pl pokazują, że w sytuacji, gdy ofiara chce się wycofać, manipulator stosuje szantaż i zrzuca winę na dziecko. Podkreśla, że samo produkowało materiały erotyczne i pornograficzne, jest współwinne, a przede wszystkim współodpowiedzialne za znajomość oraz za cały jej przebieg.

16 Część sprawców może się zatrzymać na etapie, w którym poddaje dziecko seksualizującym zachowaniom, zachęca lub zmusza do produkowania intymnych materiałów. Część sprawców może pójść dalej, dążąc do bezpośredniego wykorzystania dziecka w realnym życiu.

Należy zwrócić uwagę, że od samego początku budowania znajomości prawdziwe intencje sprawcy pozostają ukryte, natomiast cała komunikacja ma na celu izolowanie ofiary od otoczenia. Sytuacja, której ulega dziecko, jest trudna do wykrycia, a po wyjściu na jaw niełatwa do zatrzymania. Problematiczne jest zredefiniowanie manipulacyjnego charakteru relacji ze sprawcą oraz odbudowanie zaufania dziecka, które przez tygodnie i miesiące było celowo poddawane oddziaływaniom psychologicznym, skutkującym izolacją od swoich opiekunów i bliskich. Dlatego w takim przypadku konieczna jest pomoc specjalisty (najczęściej psychologa), który nie tylko pomoże dziecku, ale również zapewni wsparcie dla działań podjętych przez opiekunów.

Jeśli zauważysz, że twoje dziecko:

- spędza dużo czasu na rozmowach online z osobami, których nie znasz,
- unika rozmów o tym, z kim rozmawia,
- ogranicza kontakty z dotychczasowymi znajomymi,
- posiada nowe sprzęty, ubrania, kosmetyki, ale również gry i przedmioty w grach lub inne gadżety,
- jest wycofane, zamknięte w sobie,
- zachowuje się inaczej niż zwykle,
- posiada, ogląda lub otrzymuje treści pornograficzne,
- porusza tematy związane z seksem, seksualnością i używa zwrotów i języka typowego dla dorosłych,

zachowaj czujność, zareaguj, stwórz bezpieczną i komfortową atmosferę, która pozwoli wam szczerze porozmawiać.

Grooming – krótkotrwały kontakt

Inne zachowanie, które również jest nadużyciem wobec nieletnich, polega na seksualizujących wiadomościach, komentarzach wysyłanych do dzieci i nastolatków. Od typowego uwodzenia dziecka różni się przede wszystkim czasem trwania – nie jest to długotrwały proces, a jednorazowa wiadomość, rozmowa lub inny krótkotrwały kontakt.

Może przybrać formę komentarzy i wiadomości kierowanych do nastoletnich (ale bezdyskusyjnie nieletnich) użytkowników, którzy zakładają profile na portalach, aplikacjach, platformach randkowych lub społecznościowych. Osoby młode publikując zdjęcia w wyzywających pozach, makijażu, a nawet i normalnych ujęciach, narażają się na dosadne i bezpośrednie prośby o przesłanie rozleglizowanych zdjęć, często też wulgarne, seksualizujące komentarze. **Zachowania podejmowane przez dziecko nie mogą być nigdy okolicznością łagodzącą dla sprawców, ponieważ nawet jeśli dzieci podejmują ryzykowne zachowania, nie są świadome całego kontekstu sytuacji oraz nie potrafią przewidzieć konsekwencji swoich działań.**

Do Zespołu Dyżurnet.pl niejednokrotnie zgłaszano przypadki, gdy dziecko korzystające z serwisów przeznaczonych dla osób dorosłych, zostaje zaatakowane przez innych użytkowników seksualnymi i seksualizującymi komentarzami. Osoba niepełnoletnia jest namawiana do rozbierania się, do podejmowania innych czynności seksualnych, a także prezentowane są jej materiały erotyczne i pornograficzne, co jest niezgodne z polskim prawem (art. 202 § 1 k.k.). W końcu może też otrzymać propozycje spotkania w realnym świecie w celach seksualnych.

W przypadku zauważenia nieodpowiednich zachowań ze strony innych użytkowników należy zgłosić taki incydent do działu bezpieczeństwa (*abuse*) danego serwisu. Małoletni podejmując ryzykowne zachowania nie zawsze potrafią wycofać się z niebezpiecznego kontaktu, pomimo tego, że czują przekroczenie swojej granicy komfortu.

Grooming w świetle prawa

Uwodzenie dzieci za pomocą internetu zostało wprowadzone do polskiego Kodeksu Karnego w 2009 roku. Artykuł 200 a k.k. jest przepisem chroniącym osoby małoletnie poniżej lat 15 przed nawiązywaniem kontaktu przez osoby, które mają na celu obcowanie płciowe lub poddanie się innej czynności seksualnej. Artykuł wskazuje również, że zabronione jest produkowanie i utrwalanie treści pornograficznych, co często ma miejsce podczas uwodzenia. Składanie propozycji seksualnych jest również penalizowane.

17

art. 200 a k.k.

§ 1. Kto w celu popełnienia przestępstwa określonego w art. 197 § 3 pkt 2 lub art. 200, jak również produkowania lub utrwalania treści pornograficznych, za pośrednictwem systemu teleinformatycznego lub sieci telekomunikacyjnej nawiązuje kontakt z małoletnim poniżej lat 15, zmierzając, za pomocą wprowadzenia go w błąd, wyzyskania błędu lub niezdolności do należytego pojmowania sytuacji albo przy użyciu groźby bezprawnej, do spotkania z nim, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

§ 2. Kto za pośrednictwem systemu teleinformatycznego lub sieci telekomunikacyjnej małoletniemu poniżej lat 15 składa propozycję obcowania płciowego, poddania się lub wykonania innej czynności seksualnej lub udziału w produkowaniu lub utrwalaniu treści pornograficznych, i zmierza do jej realizacji, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

Grooming – skala zjawiska

Według polskiego badania EU Kids Online z roku 2018²⁵ na pytanie „Czy w ciągu ostatniego roku choć raz otrzymałeś/aś przez internet jakiejkolwiek wiadomości związane z seksem? Chodzi o słowa, zdjęcia, obrazki lub filmy”. Procent odpowiedzi twierdzących dla poszczególnych grup wiekowych prezentuje się następująco:

- 11-12 lat – 5,4% chłopców i 1,1% dziewczynek
- 13-14 lat – 12% chłopców i 9% dziewcząt
- 15-17 lat – 24% chłopców i 23% dziewcząt

²⁵ Pyżalski J., Zdrodowska A., Tomczyk Ł., Abramczuk, Polskie badanie EU Kids Online 2018. *Najważniejsze wyniki i wnioski*, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań 2019, zob. https://fundacja.orange.pl/files/user_files/EU_Kids_Online_2019_v2.pdf (dostęp 28.05.2019r.)

W badaniach tych po raz pierwszy zbadano kwestię wymuszeń intymnych materiałów poprzez pytanie: „Jak często, jeśli w ogóle, w ciągu OSTATNIEGO ROKU, ktoś w internecie poprosił Cię o wysłanie informacji o Tobie związanych z seksem (słów, obrazków, zdjęć czy filmów), np. jak wygląda Twoje ciało bez ubrania, albo o rzeczach związanych z seksem, które robiłeś/aś, chociaż Ty nie chciałeś/aś na to odpowiadać?”

Zjawisko otrzymywania próśb o intymne zdjęcia w ciągu ostatniego roku dotyczy 7% badanej młodzieży. Najczęściej próśby te były wysłane sporadycznie (kilka razy w roku). Nieco częściej zapytania o zdjęcia intymne otrzymują dziewczęta. Nie stwierdzono widocznej zależności pomiędzy częstotliwością próśb o zdjęcie a wiekiem badanych. Niespełna 3% badanych nie chciało udzielić informacji na ten temat.

Pewien wycinek rzeczywistości pokazuje statystyka prawomocnych skazań osób dorosłych w związku z przestępstwem z art. 200 a k.k. Łącznie od roku 2011 do roku 2018 skazano w Polsce 319 osób (z § 1 – 38 osób, z § 2 – 281 osób).

Wskazówki i porady dla rodziców ofiar groomingu

- **Porozmawiaj z dzieckiem starając się pozyskać jak najwięcej informacji,** ale nie oceniaj i nie obwiniaj dziecka.
- **Zapewnij dziecku wsparcie,** poczucie bezpieczeństwa i zaufania.
- **Zgłoś sprawę na policję.**

- **Zabezpiecz dowody popełnienia przestępstwa** (zrzuty ekranu, zapisy rozmów, SMSy).

- Rozważcie wspólnie **ograniczenie korzystania z mediów społecznościowych.**
- Skonfigurujcie na nowo **ustawienia prywatności.**

Pamiętaj, że nawet jeśli dziecko samo podejmuje ryzykowne zachowania, nie zwalania to z odpowiedzialności karnej sprawy!

Jeśli widzisz, że małoletni użytkownik podejmuje ryzykowne zachowania:

- **Zgłoś do administratora serwisu lub do wyspecjalizowanych zespołów reagujących.**

Jeżeli potrzebujesz pomocy w zgłoszeniu przestępstwa groomingu, skontaktuj się:

116 111 Telefon Zaufania dla Dzieci i Młodzieży

800 100 100 Telefon dla rodziców i nauczycieli w sprawie bezpieczeństwa dziecka online

www.dyzurnet.pl Zespół reagujący na nielegalne i szkodliwe treści internetowe

Sextortion – szantaż internetowy

Sextortion to pozyskanie od ofiary materiałów o charakterze seksualnym, a następnie wymuszeniu okupu (pieniędzy lub kolejnych treści pod groźbą ich opublikowania lub dalszego rozpowszechniania). Ofiarami sextortion są przeważnie nastolatki, ale również dorośli i dzieci, bez względu na płeć czy miejsce zamieszkania.

Sprawca może pozyskać od swojej ofiary treści poprzez kradzież plików, np. uzyskanie dostępu do miejsca, gdzie ofiara przechowuje swoje pliki. Innym sposobem jest nawiązanie znajomości mającej na celu uwiedzenie. Bardzo często ofiara sama przesyła swoje intymne materiały wskutek flirtu z poznaną osobą lub chęci podtrzymania relacji, znajomości. Obecnie coraz więcej młodych osób przesyła nagie, intymne zdjęcia do swoich rówieśników, z którymi nie jest w relacji intymnej lub publikuje swój intymny wizerunek nie ograniczając dostępu. W wyniku tych zachowań może dojść do sextortion.

Proces sextortion

Zjawisko sextortion obserwowane jest od kilku lat²⁶. Początkowo proces był dość prosty, w wielu przypadkach wyglądał podobnie. Polegał na nawiązaniu kontaktu z potencjalną ofiarą, zdobyciu jej sympatii i zaufania i pozyskaniu od niej zdjęć. Następnie sprawca żądał wpłaty na wskazane konto lub przesłanie kolejnych materiałów, w zamian za nierozpowszechnianie materiałów osobom trzecim.

Obecnie nie ma jednego, spójnego schematu działania, sprawcy szukają coraz nowszych i skuteczniejszych metod pozyskania od potencjalnej ofiary zdjęć lub filmów. Może być to uzależnione od rodzaju korzyści, jakie sprawca chce uzyskać, a także charakteru działalności – czy działa w pojedynkę, czy też jest członkiem zorganizowanej grupy przestępczej, zależy również od poziomu umiejętności technicznych, a także kompetencji społecznych potencjalnej ofiary.

Badania przeprowadzone przez organizację Thorn w 2016 roku²⁷ dowiodły, że sprawcami szantażu mogą być nie tylko osoby poznane przez internet, ale również osoby bliskie.

W badaniu wzięło udział 1 631 osób w wieku 18-25 lat, które w przeszłości doświadczyły szantażu internetowego. Jak wskazują wyniki, istnieje wiele różnic między sprawcami znanymi z relacji face-to-face (60% badanych znało swojego szantażystę wcześniej), a tymi, których znamy tylko za pośrednictwem online.

²⁶ Dyżurnet.pl, Raport 2015

²⁷ Wolak J., Finkelhor D. *Sextortion: Findings from a survey of 1631 Victims*, Crimes Against Children Research Center University of New Hampshire, Thorn, June 2016, zob. https://www.thorn.org/wp-content/uploads/2016/08/Sextortion_Report.pdf

Wybrane wnioski z badań:

- sprawcami w relacjach face-to-face są zdecydowanie częściej mężczyźni (89% przypadków), natomiast w relacjach online sprawcami przeważnie są kobiety,
- w relacjach face-to-face sprawca domagał się pozostania w relacji i kontynuowania jej (55%), natomiast w relacji online sprawca domagał się kolejnych treści (66%),
- sprawca najczęściej groził problemami w pracy, szkole lub problemami z prawem (38%) w związku z rozpowszechnieniem zdjęć, w 31% przypadków miał miejsce stalking, natomiast aż w 26% przypadków sprawca dopuszczał się gróźb karalnych dotyczących uszkodzenia ciała, gwałtu, a nawet zabójstwa.

Profil ofiary sextortion

Analiza różnych przypadków dowodzi, że ofiarą sextortion może zostać każdy, a według Europolu i innych badaczy zjawiska, szczególnie narażone są osoby młode, które:

- są podatne na wpływy innych, łatwo ich zmanipulować,
- nie mają zbyt wielu przyjaciół, dlatego chętnie szukają kontaktów online,
- ich rodzice lub opiekunowie nie sprawują lub sprawują na bardzo niskim poziomie kontrolę rodzicielską,
- są gotowe do dzielenia się treściami o charakterze seksualnym,
- znaczną ilość czasu spędzają online,
- korzystają z różnych portali, serwisów społecznościowych, głównie poprzez urządzenia mobilne,
- nawiązują kontakty i zaprzyjaźniają się z nieznajomymi,
- podejmują rozmowy o charakterze seksualnym z osobami poznanymi w sieci,
- nie mają wiedzy i umiejętności technicznych²⁸.

Z analizy zgłoszeń zespołu Dyżurnet.pl wynika, że ofiarami są osoby w różnym wieku, a płęć nie odgrywa większego znaczenia.

²⁸ <https://www.europol.europa.eu/crime-areas-and-trends/crime-areas/child-sexual-exploitation/online-sexual-coercion-and-extortion-of-children> zob. (dostęp 14.03.2019r.)

Dzień dobry,

Z powodu kompletnej głupoty własnej zostałem dzisiaj ofiarą procederu sextortion. Chciałbym dowiedzieć się, co sugerują Państwo zrobić. Oczywiście nie zapłaciłem szantażyście. Nie wiem czy i gdzie zgłosić moją sprawę, ponieważ osoba o której mówię nie jest z Polski – z tego co wynioskowałem jest obywatelem filipin. Jest mi oczywiście okrutnie głupio, aczkolwiek chciałbym prosić o pomoc (...)

W 2017 roku Europol we współpracy z innymi instytucjami zorganizował kampanię *Say no! Powiedz nie!* na temat sextortion, w której m.in. pokazał, jak działają przestępcy. Najpierw wyszukują i poznają swoją ofiarę, następnie zachęcają do przesłania czy też zaprezentowania treści seksualnych w transmisji online. Ta druga forma wydaje się bezpieczna, bo pozornie nie ma formy trwałej. Tymczasem sprawcy rejestrują materiał, korzystając z poczucia wstydu ofiar i obawy przed wypłynięciem materiałów, zaczynają je szantażować. Przeważnie żądają pieniędzy w zamian za nieopublikowanie i nieprzesłanie materiałów dalej, czasami zmuszają do produkowania kolejnych treści. Formą płatności są głównie przekazy gotówkowe (np. Western Union) lub wirtualne waluty, które utrudniają zidentyfikowanie i uchwycenie sprawców. Niestety bardzo często, mimo wpłacenia żądanej kwoty, szantażyści nie dają ofierze spokoju, żądają kolejnych wpłat, a materiały i tak z czasem trafiają do sieci.

Dzień dobry

zwracam się do Państwa o pomoc jak mam się zachować, co robić jeśli jestem ofiarą sextortion.

W czwartek poprzez komunikator facebooka odezwała się do mnie dziewczyna o imieniu xxx. Po krótkiej wymianie zdań zaproponowała pokaz przez kamerkę internetową tegoż komunikatora.

Poprosiła o pokazanie przyrodzenia co niestety zrobiłem. Po chwili zorientowałem się że zrobiłem coś totalnie bezmyślnego. i wyłączyłem i zablokowałem powyższą osobę. Wówczas napisała do mnie niejaka xxx

Zaprezentowała film z nagrania i zażądała 3 000 zł za skasowanie. W przeciwnym razie zagroziła że opublikuje ten film wśród moich znajomych na FB. Po negocjacjach stanęło na kwocie 1 000 zł. Taką wpłatę poprzez Wester Union wysłałem na Wybrzeże Kości Słoniowej w piątek 22 czerwca. Jednak nie zakończyło to sprawy. Podała konto osoby xyz, którego przedstawiła jako swojego szefa. Żąda on ode mnie kwoty 10 000 zł. do 12 tej godziny w poniedziałek.

Zablokowałem te osoby na FB.

Nie wiem czy mam zawiesić konto na FB? Co mam robić? (...)

W celu uzyskania informacji na temat sextortion amerykański CyberTipline²⁹ poddał analizie zgłoszenia dotyczące tego zjawiska, które otrzymał pomiędzy październikiem 2013 a kwietniem 2016. Pogłębionej analizie poddano 1 428 zgłoszeń, gdzie ofiarami były osoby małoletnie. Najmłodsza ofiara miała 8 lat, najstarsza 17 lat. W 78% spraw ofiarami były dziewczynki, w 15% chłopcy, a w pozostałych przypadkach zgłaszający nie podawał swej płci. Ustalono zostały trzy główne cele osób szantażujących dzieci:

- uzyskanie od dziecka kolejnych materiałów o zwiększającym się stopniu seksualizacji,
- uzyskanie od dziecka pieniędzy lub innych dóbr materialnych,
- wymuszenie spotkania z dzieckiem, celem jego seksualnego wykorzystania.

Korzystanie z internetu coraz częściej staje się nieodłącznym elementem życia młodego człowieka. Przypadki sextortion zgłaszane do zespołu Dyżurnet.pl pokazują, że sprawcy sextortion najczęściej kontaktują się ze swoimi ofiarami za pośrednictwem portali społecznościowych, aplikacji i komunikatorów, znacznie rzadziej szukają ich na czatach lub innych przypadkowych stronach.

Dzień dobry,

Może zacznę od razu od informacji, że przez pewien czas pisałam z pewnym chłopakiem i niestety doszło do wysłania zdjęć oraz filmików na tle erotycznym.

Doszło jednak do tego, że zaczął mnie szantażować. Muszę również dodać, że jest to osoba spoza Polski. Dokładnie z Albani. Niestety w porywie emocji usunęłam aplikację na której pisaliśmy i część informacji zniknęła. Jednakże mam dowód na to, że mnie szantażuje.

Prośba o wysyłanie zdjęć oraz video, a także o pieniądze. Czy można jakoś na to wpłynąć?

Groźby dotyczą rozesłania zdjęć o treści erotycznej do znajomych z aplikacji instagram.

Niestety również i te aplikacje usunęłam, co także było w przyplwywie emocji.

Załączam kilka zdjęć rozmowy z daną osobą.

Niektóre przypadki sextortion pokazują, że coraz częściej w procederze bierze udział kilku sprawców, którzy kontaktują się ze swoją ofiarą z różnych kont na portalach społecznościowych. Nie można jednak wykluczyć, że jest to jeden sprawca, posługujący się kilkoma kontami.

Mam 17 lat i zostałem uwodzony przez kobietę w internecie, a moja głupota było że zaangażowałem w sceny erotyczne z tą osobą i zaraz po tym zostałem szantażowany że mam zapłacić 1500Euro za nie umieszczanie tego filmu dla moich znajomych, po chwili zmniejszył kwotę lecz ja powiedziałem że idę na policję, to wysłał do kilku moich znajomych ten film. Najpierw podawał się pod imieniem xxx lecz wydaje mi się że usunęła konto, a następnie mnie dodała pewna osoba o imieniu xxx, z tego konta też mnie szantażował lecz po tym jak go straszylem policja usunęła mnie ze znajomych i zmienił nazwę na xxx. Mam zrzuty z ekranu że mnie szantażuje i jak wysyła do moich znajomych ten film i dowiedziałem że się te osoby rzeczywiście otrzymały ten film.

²⁹ <https://localtvwghp.files.wordpress.com/2015/07/nmcsexortionfactsheet.pdf> (dostęp 15.03.2019r.)

Zgłoszenia, które trafiły do zespołu pokazują również, że czas trwania procesu to jeden lub kilka dni, a czasami nawet kilka miesięcy. Jednak zdarza się, że w ciągu kilku minut ofiara decyduje się przesłać swoje nagie zdjęcia lub zrobić pokaz online. W niektórych przypadkach (zwłaszcza gdy ofiarą jest dziecko, patrz: grooming) sprawca nawiązuje z ofiarą dłuższą znajomość, opartą na zaufaniu, uczuciach, i dopiero gdy przekona ją do siebie prosi o intymne materiały, które mimo wcześniejszych odmów i sprzeciwów, udaje się dostać.

Próby wyłudzeń typu sextortion scams 2018

Zjawisko sextortion staje się coraz bardziej popularne oraz wykorzystywane przez cyberprzestępców, czego dowodzi kampania scam przeprowadzona w 2018. Zarówno Dyżurnet.pl jak i inne zespoły reagujące zaobserwowały zwiększoną liczbę zgłoszeń od użytkowników, którzy otrzymali niepokojącą korespondencję mejlową.

It seems that, xyz is your password. You may not know me and you are probably wondering why you are getting this e mail, right?

actually, I setup a malware on the adult vids (porno) web-site and guess what, you visited this site to have fun (you know what I mean). While you were watching videos, your internet browser started out functioning as a RDP (Remote Desktop) having a keylogger which gave me accessibility to your screen and web cam.

after that, my software program obtained all of your contacts from your Messenger, FB, as well as email.

What did I do?

I created a double-screen video. 1st part shows the video you were watching (you've got a good taste haha . . .), and 2nd part shows the recording of your web cam. exactly what should you do?

Well, in my opinion, \$1000 is a fair price for our little secret. You'll make the payment by Bitcoin (if you do not know this, search "how to buy bitcoin" in Google).

BTC Address:

xxx

(It is cAsE sensitive, so copy and paste it)

(...)

Autorzy korespondencji twierdzili, że poznali hasło stosowane przez użytkownika. W dalszej części wiadomości uważali, że skutek oprogramowania *malware* zainstalowanego na jednej ze stron z treściami o charakterze pornograficznym, uzyskali dostęp do internetowej kamery oraz kontaktów z serwisów społecznościowych i skrzynki pocztowej użytkownika. Zgłoszenia początkowo dotyczyły korespondencji prowadzonej w języku angielskim, potem wysyłane maile pisane były poprawną polszczyzną, co nie jest regułą przy tego typu wiadomościach, i dodatkowo uwiarygadniało przestępców.

Wiadomości tego typu wysłane zostały do tysięcy użytkowników, których hasła zostały wykradzione.

To, czy dla danego konta e-mail hasło zostało wykradzione, można samodzielnie sprawdzić na dedykowanych do tego stronach.

Temat: Uwaga dotycząca bezpieczeństwa.
xxx@xxxx został zhakowany!
Pozdrawiam was!
Mam dla ciebie złe wieści.
15.08.2018 – w tym dniu włamałem się do twojego systemu operacyjnego i uzyskałem pełny dostęp do twojego konta xxx@xxxx

Tak to było:
W oprogramowaniu routera, do którego byłeś podłączony w tym dniu, wystąpiła podatność na zranienie. Najpierw zhakowałem ten router i umieściłem na nim mój złośliwy kod.
Kiedy połączony do niego przez Internet, mój trojan został zainstalowany w systemie operacyjnym twojego urządzenia. Następnie wykonałem pełną kopię dysku (mam całą książkę adresową, historię przeglądania stron, wszystkie pliki, numery telefonów i adresy wszystkich kontaktów).

(...)
Chcę powiedzieć – jesteś wielkim zbrojennym. Masz nieokiełznaną fantazję!
Potem przyszedł mi do głowy pewien pomysł. Zrobiłem zrzut ekranu z intymnej strony, na którym "cieszyłeś się"(wiesz o co mi chodzi, prawda?). Potem zrobiłem zdjęcie twojej rozrywki (używając aparatu twojego urządzenia).

Rezultat był świetny!
Jestem głęboko przekonany, że nie chciałbyś pokazać tych zdjęć swoim bliskim, przyjacielom lub znajomym. Myślę, że 254€ to niewielka kwota za moje milczenie.
Poza tym spędziłem dużo czasu nad tobą! Akceptuję pieniądze tylko w Bitcons.
Mój portfel BTC: XYZ
Nie wiesz, jak uzupełnić portfel Bitcoin?
W dowolnej wyszukiwarce napisz "jak uzupełnić portfel btc".

(...)
Do widzenia

W tego typu sytuacjach eksperci Dyżurnet.pl radzą:

- **zmienić używane hasło** na wrażliwych kontaktach,
- **nie odpowiadać** na przesłanego e-maila,
- **nie dokonywać płatności,**
- **przeskanować urządzenie** pod kątem szkodliwego oprogramowania,
- **zakrywać obiektyw kamery** każdorazowo, gdy nie jest w użyciu.

Sextortion a prawo

Zjawisko sextortion to nie tylko zagrożenie internetowe, ale przede wszystkim przestępstwo, które należy zgłosić. Polskie prawo nie definiuje wprost przestępstwa sextortion, ale jest ono związane z następującymi artykułami:

art. 190 k.k.

§ 1. Kto grozi innej osobie popełnieniem przestępstwa na jej szkodę lub szkodę osoby najbliższej, jeżeli groźba wzbudza w zagrożonym uzasadnioną obawę, że będzie spełniona, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

§ 2. Ściganie następuje na wniosek pokrzywdzonego.

art. 191 a k.k.

§ 1. Kto utrwała wizerunek nagiej osoby lub osoby w trakcie czynności seksualnej, używając w tym celu wobec niej przemocy, groźby bezprawnej lub podstępu, albo wizerunek nagiej osoby lub osoby w trakcie czynności seksualnej bez jej zgody rozpowszechnia, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

§ 2. Ściganie następuje na wniosek pokrzywdzonego.

Sprawcy sextortion, podobnie jak innych przestępstw internetowych, są trudni do identyfikacji. Brak jasnej definicji, a także międzynarodowy charakter procederu często uniemożliwia organom ścigania podjęcie skutecznej interwencji, co nie znaczy, że nie należy tego typu przestępstw zgłaszać organom ścigania.

Każdy przypadek sextortion jest inny i należy go rozpatrywać indywidualnie. Eksperci pracujący ze zgłoszeniami, a także ofiarami opracowali porady i wskazówki, jak się zachować, gdy ktoś szantażuje nas lub kogoś bliskiego.

28

Wskazówki i porady dla ofiar sextortion:

- **Nie wysyłaj pieniędzy ani kolejnych materiałów.**
- **Zakończ kontakt z osobą, która Cię szantażuje.** Zablokuj ją na portalach społecznościowych oraz komunikatorach, za pomocą których rozmawialiście.
- Jeżeli dokonałeś zapłaty, **sprawdź, gdzie przestępcy odebrali pieniądze** i zapisz te informacje.

- Zadbaj o **ustawienia prywatności** na portalach społecznościowych, również tych zawodowych. Ogranicz widoczność informacji o sobie oraz o swoich znajomych, nie udostępniaj listy znajomych wszystkim. Zablokuj otrzymywanie wiadomości od osób, których nie znasz. Zgłoś sprawę administratorom serwisu.

- **Zachowaj dowody wszystkich rozmów**, zwłaszcza tych, które świadczą o przestępstwie (np. żądanie zapłaty, groźby).

- **Jeżeli wypłyną twoje zdjęcia, filmy zwróć się do administratorów serwisu**, na którym są opublikowane, z prośbą o ich usunięcie, a także zachowanie logów i innych informacji, które mogą być potrzebne policji w trakcie postępowania.

- **Zgłoś sprawę na policję** (jeżeli jesteś osobą poniżej 18 roku życia, na policję musisz się udać z prawnym opiekunem).

- **Porozmawiaj z bliskimi**, rodziną, przyjaciółmi. Pamiętaj, że nie jesteś sam i nie ma sytuacji bez wyjścia.

Jeżeli potrzebujesz wsparcia, a nie masz nikogo z kim możesz porozmawiać, skontaktuj się:

116 111 Telefon
Zaufania dla Dzieci
i Młodzieży

116 123 Kryzysowy
Telefon Zaufania
dla Dorosłych

800 70 222 Centrum
Wsparcia dla osób w stanie
kryzysu psychicznego

www.dyzurnet.pl Zespół reagujący na nielegalne i szkodliwe treści internetowe

Sexting – przesyłanie intymnych materiałów

Sexting (nazwa powstała z połączenia słów „sex” i „texting”) to przesyłanie za pomocą internetu lub telefonu komórkowego swoich zdjęć, filmów bądź wiadomości o seksualnym charakterze. Na początku termin ten odnosił się jedynie do wysyłania wiadomości SMS, a wraz z rozwojem technologii termin sexting został rozszerzony do przesyłania za pomocą komunikatorów i aplikacji swoich zdjęć i materiałów video.

Ze zgłoszeń, które trafiają do zespołu Dyżurnet.pl wynika, że zjawisko sextingu jest obecne w każdej grupie wiekowej. Dzieci i młodzież często nie zdają sobie sprawy z konsekwencji, jakie może nieść za sobą rozsyłanie i publikowanie swoich prywatnych zdjęć, co być może wpływa na wysoką popularność sextingu w tych grupach wiekowych. Należy pamiętać, że wysłanie choć jednego zdjęcia, może wiązać się z jego publikacją i rozpowszechnieniem, a także z szantażem, który może prowadzić do produkowania kolejnych materiałów lub zapłacenia okupu (patrz: sextortion, s. 20-21).

Należy pamiętać, że utrwalanie materiałów o charakterze pornograficznym, z udziałem osób małoletnich lub osób dorosłych bez ich wiedzy i zgody jest niezgodne z prawem i grozi za nie odpowiedzialność karna.

Ekspertzy zespołu Dyżurnet.pl oraz innych zespołów reagujących *hotline* zaobserwowali³⁰, że coraz więcej nastolatków oraz osób dorosłych decyduje się na taką formę flirtu, która kiedyś miała miejsce jedynie pomiędzy ludźmi będącymi ze sobą w związku. Analiza zgłoszeń, które trafią do zespołu Dyżurnet.pl pokazuje, że młode osoby chętnie dzielą się swoimi prywatnymi, często rozebranymi zdjęciami ze swoimi rówieśnikami lub osobami poznanymi w sieci. Rozwój technologii, aplikacji randkowych i portali społecznościowych zachęca do podejmowania takich aktywności i ułatwia przesyłanie swoich intymnych zdjęć. Ponadto wspomniany wcześniej kult piękna, ciała i wszechobecna seksualizacja zacierają granice wstydu. Głównym niebezpieczeństwem wynikającym z sextingu jest to, że w chwili wysłania wiadomości traci się kontrolę nad przesyłanym materiałem, który może zostać upubliczniony i rozesyłany do innych osób. W kontakcie z osobą poznaną w sieci należy pamiętać, że jej tożsamość może być zmyślona, a dane fałszywe. Przesłanie materiałów do osoby znanej z relacji face-to-face również może zakończyć się upublicznieniem treści. Zgłoszenia, które trafiają do zespołu Dyżurnet.pl pokazują, że przesłanie swoich intymnych materiałów nawet do osoby, którą znamy lub jesteśmy z nią w związku, może przynieść negatywne skutki.

³⁰ <https://www.iwf.org.uk/sites/default/files/inline-files/Distribution%20of%20Captures%20of%20Live-streamed%20Child%20Sexual%20Abuse%20FINAL.pdf> (dostęp 29.05.2019r.)

Witam

Prośba o pomoc.

Moja 14 letnia córka udostępniła w zeszłym roku swojemu koledze "chłopakowi" swoje nagie zdjęcia.

Niestety zdjęcia żyją teraz swoim życiem, co odbija się na stanie mojej córki...

córka zaczęła się ciąć ...

Ostatnio zdjęcia pojawiły się na aplikacji Snapchat – pod nickiem „polskienudeski (...)” jako anonimowe nudeski... Sprawa została zgłoszona na policję (...).

Zjawisko sextingu a prawo

Zjawisko sextingu, mimo wielu negatywnych i długotrwałych konsekwencji, jakie może przynieść, nie jest definiowane jako przestępstwo. Wyjątki stanowią sytuacje, gdy poszkodowanym jest osoba poniżej 18 roku życia, a w przypadku osób dorosłych, treści zostały utrwalone, rozesłane bądź rozpowszechnione bez jej zgody.

Osoby dorosłe, które padły ofiarą sextingu, podobnie jak w przypadku sextortion, mogą zgłaszać sprawę na policję, powołując się na art. 191 a k.k., który dotyczy utrwalania wizerunku nagiej osoby bez jej zgody. W sytuacji gdy poszkodowanym jest osoba małoletnia (poniżej 18 roku życia), należy powołać się na art. 202 § 3-4 k.k.

Analiza materiałów, które trafiają do zespołu Dyżurnet.pl pokazuje, że często dzieci i młodzież w ramach żartu przetwarza zdjęcie koleżanki lub kolegi, nadając materiałowi cechy pornograficzne. Warto zwrócić uwagę, iż takie zachowanie również jest karalne i podlega grzywnie lub karze ograniczenia wolności (art. 202 § 4 b k.k.).

art. 202 k.k.

§ 3. Kto w celu rozpowszechniania produkuje, utrwała lub sprowadza, przechowuje lub posiada albo rozpowszechnia lub prezentuje treści pornograficzne z udziałem małoletniego albo treści pornograficzne związane z prezentowaniem przemocy lub postugiwaniem się zwierzęciem, podlega karze pozbawienia wolności od lat 2 do 12.

§ 4. Kto utrwała treści pornograficzne z udziałem małoletniego, podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

§ 4a. Kto przechowuje, posiada lub uzyskuje dostęp do treści pornograficznych z udziałem małoletniego, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

§ 4b. Kto produkuje, rozpowszechnia, prezentuje, przechowuje lub posiada treści pornograficzne przedstawiające wytworzony albo przetworzony wizerunek małoletniego uczestniczącego w czynności seksualnej podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

§ 4c. Karze określonej w § 4b podlega, kto w celu zaspokojenia seksualnego uczestniczy w prezentacji treści pornograficznych z udziałem małoletniego.

Zagrożenia i skala zjawiska wśród młodzieży

Badania dotyczące kontaktu dzieci z pornografią pokazują, że młode osoby, które wymieniały się materiałami erotycznymi w procesie sextingu, częściej poszukiwały materiałów pornograficznych i erotycznych w sieci. Jako czynniki ryzyka zostały również wymienione: wczesna inicjacja seksualna, posiadanie stereotypów związanych z płcią, nadużywanie internetu oraz niższe zadowolenie z życia. W badaniu młodzi ludzie wykazali, że sexting to dla nich forma zabawy, rozrywki. Pozwala na wyrażenie zainteresowania drugą osobą oraz jest sposobem na przeżywanie pierwszych doświadczeń i fascynacji seksualnych. Często materiały wysyłane są na prośbę bliskiej osoby, a także może być próbą zwrócenia na siebie uwagi, a czasami stanowi też formę żartu³¹.

Zjawisko sextingu najczęściej ma miejsce w ramach związku i ma na celu sprawienie przyjemności partnerce lub partnerowi (65% osób, które wysłały takie zdjęcia lub filmy) – częściej taki powód podają dziewczyny niż chłopcy (73% vs 58%). W drugiej kolejności jest to odpowiedź na prośbę partnera lub partnerki (36%). Sexting może też być sposobem na rozpoczęcie flirtu (29%), z którego częściej korzystają chłopcy (38%). To oni też zazwyczaj wysyłają tego typu zdjęcia lub filmy dla żartu (29%) lub w celu dokuczenia drugiej osobie (12%)³².

Badanie przeprowadzone przez Instytut Badawczy NASK Nastolatki 3.0 w 2017 roku wykazało, że 42% młodych ludzi w wieku 15-18 lat otrzymało kiedyś od innej osoby jej nagie zdjęcie lub film, a 13% wysłało swoje nagie zdjęcie lub film innej osobie. Na pytanie „Co, Twoim zdaniem, robią osoby w Twoim wieku, gdy mają chłopaka lub dziewczynę?”, odpowiedź „wysyłanie nagich zdjęć” wybrało, odpowiednio – 7% 11-12-latków, 17% 13-14-latków i 29% 17-18-latków³³.

W okresie od marca do maja 2017 czeski PRVOK zrealizował badania, które dotyczyły zjawiska sextingu wśród młodych osób³⁴. Badania zostały przeprowadzone na grupie 4 878 osób w wieku 8-17 lat i wykazały, że 15% respondentów przesyła lub umieszcza własne intymne zdjęcia w sieci, 40% badanych odwiedza różnego typu wideoczaty, gdzie spotyka się z różnymi materiałami o charakterze seksualnym (potwierdzone przez 31% ankietowanych). Około 49% badanych deklaruje, że komunikuje się przez internet z osobami, których nie zna osobiście. Blisko 32% osób potwierdza również, że umówiłoby się na spotkanie z osobą poznaną w internecie. Badania PRVOK pokazują, że zjawisko sextingu jest coraz bardziej popularne. Warto podkreślić, że blisko 31% dzieci i młodzieży sądzi, iż wykonywanie i przesyłanie własnych intymnych zdjęć nie jest prawnie zabronione.

Z badania EU Kids online na grupie młodzieży w wieku 11-17 lat wynika, że w ciągu roku 3,8% ankietowanych umieściło wiadomości związane z seksem z udziałem swoim lub innej osoby. Z ankiety przeprowadzonej wśród osób w wieku 11-17 lat, które zadeklarowały zachowania

³¹ Makaruk K. i in., op.cit.

³² Ibidem

³³ Kamieniecki W., Bochenek M., Tanaś M., Wrońska A., Lange R., Fila M., Loba B., Konopczyński F., (2017), *Raport z badania. Nastolatki 3.0*, Warszawa: NASK – Instytut Badawczy, zob. https://akademia.nask.pl/publikacje/Raport_z_badania_Nastolatki_3_0.pdf (dostęp na 29.05.2019r.)

³⁴ Tomczyk Ł., Szotkowski R., Kopecky K., *Zachowania ryzykowne dzieci o młodzieży związane z udostępnianiem i odbiorem materiałów o charakterze seksualnym – wybrane wyniki czeskiego Centrum Prewencji Ryzyka Wirtualnej Komunikacji z lat 2010-2017*, Dziecko Krzywdzone. Teoria, badania, praktyka Vol. 16 Nr 3, Warszawa, 2017, zob. <https://dzieckokrzywdzone.fdds.pl/index.php/DK/article/view/640> (dostęp 28.05.2019r.)

klasyfikowane jako sexting, 25% przyznaje, że wysłała materiały związane z seksem przynajmniej raz w miesiącu. 57,1% deklaruje, że kilka razy zamieściło w sieci treści związane z seksem w taki sposób, żeby inni mogli je zobaczyć. 45,7% z grupy badanych przyznaje, że kilkakrotnie prosiło w sieci kogoś o przesłanie informacji związanych z seksem³⁵. Ekspertki podkreślają, że zbyt wczesna ekspozycja na materiały o charakterze seksualnym czy pornograficznym może prowadzić u młodych osób do zaburzeń na tle psychologicznym, społecznym oraz zdrowotnym.

Badaniem dotyczącym m.in. zjawiska sekstingu, przeprowadzonym przez Fundację Dajemy Dzieciom Siłę w 2014 roku³⁶, objęto młodzież w wieku 15-19 lat. Wyniki wskazują, że: nieco ponad jedna trzecia respondentów (34%) deklaruje, iż chociaż raz w życiu otrzymała wiadomość tego typu; nadawcami wiadomości najczęściej byli znajomi (48%), w 36% przypadków nadawcami były osoby obce; co dziewiąty nastolatek (11%) podał, że sam wysłał wiadomość klasyfikowaną jako sexting ze swoim zdjęciem lub filmem – tu odsetek jest większy u dziewcząt.

Zjawisko sextingu jest popularne, a młode osoby chętnie dzielą się swoimi prywatnymi, często intymnymi materiałami. Decydując się na przesłanie lub publikowanie takich treści warto zadbać o swoją prywatność i anonimowość poprzez np. zakrycie twarzy, ukrycie znaków szczególnych (np. tatuaż, znamię na ciele), obojętne tło lub otoczenie, a także nieprawdziwe dane osobowe.

Należy pamiętać, że ofiary sextingu, podobnie jak w przypadku groomingu czy sextortion, mogą obwiniać się o zaistniałą sytuację. Ważne, aby wspierać je w trudnym dla nich czasie, nie oceniać i nie obciążać ich za to, co się wydarzyło.

³⁵ Pyżalski J. i in., op.cit.

³⁶ Wójcik sz. Makaruk K., Seksting wśród polskiej młodzieży. Wyniki badań ilościowych, Warszawa 2014, zob. https://fdss.pl/baza_wiedzy/2014-seksting-wsrod-polskiej-mlodziezy/

Wskazówki i porady dla ofiar sextingu:

■ Zgłoś sprawę administratorowi serwisu.

■ Pamiętaj, sprawę możesz **zgłosić na policję**.

■ Skorzystaj z prawa, do bycia zapomnianym, które może pomóc **usunąć wyniki wyszukiwania z wyszukiwarki Google**.

■ Zabezpiecz i ogranicz dostęp do prywatnych materiałów – konfiguruj **ustawienia prywatności** w serwisach społecznościowych.

■ **Ogranicz widoczność swoich profili** na portalach społecznościowych.

■ **Zastanów się nad ograniczeniem swojej aktywności online**, przynajmniej na samym początku.

■ **Nie wysyłaj więcej tego typu materiałów.**

Jeżeli potrzebujesz wsparcia, a nie masz nikogo z kim możesz porozmawiać, skontaktuj się:

116 111 Telefon
Zaufania dla Dzieci
i Młodzieży

116 123 Kryzysowy
Telefon Zaufania
dla Dorosłych

800 70 222 Centrum
Wsparcia dla osób w stanie
kryzysu psychicznego

www.dyzurnet.pl Zespół reagujący na nielegalne i szkodliwe treści internetowe

Profilaktyka zachowań ryzykownych

Internet stał się częścią obecnej rzeczywistości. Dzieci korzystają z urządzeń i mediów elektronicznych od najmłodszych lat, traktując je jako naturalny element życia. Wydawać by się mogło, że szybko stają się ekspertami i nie potrzebują pomocy osób dorosłych. Tymczasem często nie mają świadomości zagrożeń, konsekwencji swoich sieciowych zachowań i nie zawsze potrafią na nie odpowiednio zareagować. Rodzice oraz nauczyciele często unikają poruszania z dziećmi tematyki bezpieczeństwa w sieci, ponieważ czują, że brakuje im odpowiedniej wiedzy i umiejętności. W badaniach z 2016 roku ponad 20% rodziców uważa, że raczej nie posiada lub na pewno nie posiada odpowiedniej wiedzy na temat niebezpieczeństw w internecie³⁷. Jednak w kwestii profilaktyki zagrożeń sieciowych kompetencje cyfrowe opiekuna nie są wcale najważniejsze. Tak jak w przypadku profilaktyki zachowań ryzykownych w świecie realnym, najważniejsza wydaje się być rola relacji z dzieckiem, oparta na zaufaniu i wzajemnym szacunku, która sprzyja obustronnej komunikacji i wspólnemu rozwiązywaniu problemów. Taką relację kształtuje się poprzez aktywne słuchanie, życzliwe zainteresowanie światem dziecka oraz częste, otwarte rozmowy³⁸. Dziecko posiadające dobry kontakt z bliskimi dorosłymi jest mniej narażone na negatywne konsekwencje trudnych sytuacji w sieci czy nawiązanie zastępczej relacji z nieznanym poznaczonym w internecie.

³⁷ Orange (2016). *Rodzice i dzieci wobec zagrożeń dzieci w Internecie*. TNS dla Orange Polska i FundacjiOrange we współpracy z Fundacją Dajemy Dzieciom Siłę. https://fundacja.orange.pl/files/user_files/user_upload/badania/Rodzice_i_dzieci_wobec_zagrozen_dzieci_w_Internecie_23.09_AKv.pdf [dostęp 26.05.2019]

³⁸ Dziemidowicz E., Wojtas M., Wojtasik Ł., *Uważni rodzice. Jak być uważnym rodzicem i dbać o bezpieczeństwo dziecka online*, Fundacja Dajemy Dzieciom Siłę, Warszawa 2017. http://uwaznirodzice.pl/wp-content/uploads/2017/10/broszura_uwazni.pdf [dostęp 26.05.2019r.]

Kiedy?

Zapobieganie różnym problemom związanym z aktywnością dziecka online powinno się zacząć od samego początku przygody ze światem internetu, ale każdy moment jest dobry, aby włączyć się w cyfrowy świat dziecka. Przyczynkiem do podjęcia dyskusji lub przypomnienia obowiązujących zasad może być artykuł w prasie czy materiał telewizyjny, poruszający temat sieciowych zagrożeń. Nie należy się zniechęcać, kiedy dziecko zbywa okazaną troskę. Konieczne jest wytłumaczenie, że rodzicowi nie chodzi o wkraczanie w prywatność dziecka, a raczej o jego bezpieczeństwo.

Ustalanie zasad

W zaleceniach przy każdym rozdziale tej publikacji pojawia się często kwestia ustalania zasad bezpieczeństwa korzystania z internetu. Należy pamiętać, że takie zasady nie powinny być narzucane z góry, szczególnie przy nastoletnim użytkowniku. Warto przedyskutować je z dzieckiem, aby rozumiało, że nie chodzi o ograniczanie jego wolności, tylko o jego bezpieczeństwo. Określone normy regulujące korzystanie z internetu są tak samo istotne jak zasady bezpiecznego poruszania się po drodze, czy ustalanie godziny powrotu do domu, bądź informowania rodzica o swoich planach. Zasady powinny być dostosowane do wieku dziecka i zmieniającej się rzeczywistości. Warto je co jakiś czas poddawać wspólnie pod dyskusję.

37

Edukacja seksualna

Tematyka edukacji seksualnej może nie kojarzyć się w pierwszej chwili z bezpieczeństwem w sieci, jednak w przypadku opisywanych w niniejszej publikacji zagrożeń, jest niezwykle istotna. Holistycznie pojmowana edukacja w zakresie rozwoju seksualności człowieka i budowania relacji, pomaga przeciwdziałać przemocy seksualnej³⁹, także online. Dziecko od wczesnych lat powinno zdobywać wiedzę o swoim ciele i tym, jakie jego części są „prywatne” i jako takie, podlegają szczególnej ochronie. Jeżeli ustalimy z dzieckiem odpowiednie słownictwo dotyczące intymności oraz zasady nieprzekraczalnych przez innych granic, wtedy łatwiej mu będzie przeciwstawić się żądaniom, wysuwanych przez nieznanym w sieci. W okresie dorastania zaś, wiedza na temat budowania bliskich związków między ludźmi, zmianach własnego ciała i różnicach między postrzeganiem i rozwojem seksualności ze względu na płeć, pozwala przygotować się na stworzenie bezpiecznej relacji i reagowanie w sytuacjach, kiedy pojawia się presja zbyt szybkiego podejmowania zachowań o charakterze seksualnym, w tym wysyłania roznegliżowanych zdjęć. Ponieważ edukacja seksualna jest częścią wychowania i stanowi bardzo wrażliwą kwestię wynikającą np. z różnic kulturowych, rodzice nie powinni pozostawiać tego tematu do samodzielnego zgłębiania przez dziecko.

³⁹ *Standardy edukacji seksualnej w Europie. Podstawowe zalecenia dla decydentów oraz specjalistów zajmujących się edukacją i zdrowiem*. Federalne Biuro ds. Edukacji Zdrowotnej w Kolonii (BZgA). https://www.bzga-whocc.de/fileadmin/user_upload/Dokumente/WHO_BzgA_Standards_polnisch.pdf [dostęp 20.03.2019r.]

Technologie i narzędzia

Wielu sieciowym zagrożeniom można starać się zapobiegać przy wykorzystaniu nowoczesnych narzędzi technologicznych. W przypadku zagrożeń opisanych w niniejszej publikacji, ważniejszy wydaje się aspekt wychowawczy i behawioralny, niemniej jednak warto korzystać z dostępnych technologii, podnoszących ogólny poziom bezpieczeństwa w sieci⁴⁰.

⁴⁰ Sołodki, M. *Narzędzia ochrony rodzicielskiej*. W: A. Wrzesień (red.), *Bezpieczeństwo dzieci online. Kompendium dla rodziców i profesjonalistów* (s. 52-57). Warszawa: Fundacja Dzieci Niczyje i NASK (2013).

- **Oprogramowanie antywirusowe oraz zapory internetowe** zwiększają poziom zabezpieczenia danych znajdujących się na komputerach oraz zmniejszają ryzyko zainfekowania sprzętu złośliwym oprogramowaniem ściągniętym z internetu. Takie narzędzia powinny być aktualizowane zgodnie z zaleceniami producenta oraz instalowane również na urządzeniach mobilnych.
- **Oprogramowanie filtrujące** może pomóc w ograniczeniu dostępu dziecka do stron z materiałami nieprzeznaczonymi dla młodych użytkowników, w tym pornografii.
- **Kontrola rodzicielska** może wesprzeć rodzica w ustalaniu zasad korzystania z sieci, głównie w zakresie czasu oraz odwiedzanych stron internetowych
- **Zakrycie kamerek internetowych** daje pewność, że nikt nie przechwycił obrazu z naszego sprzętu.

Poziom zabezpieczeń oferowanych przez narzędzia technologiczne powinien być dostosowany do wieku dziecka i nie zastąpi szczerą rozmowę.

Child grooming

W przypadku wszystkich porad, należy wziąć pod uwagę wiek dziecka i dostosować do niego formę komunikacji. Inne (bardziej szczegółowe) zasady będą obowiązywać dziecko, które dopiero zaczyna korzystać z internetu, a inne aktywnego w sieci od kilku lat nastolatka. Jednak w każdym przypadku najistotniejsze jest wsparcie dziecka i zapewnienie mu możliwości zwrócenia się w każdej niepokojącej sytuacji do rodzica lub innego bliskiego dorosłego⁴¹.

⁴¹ Dziemidowicz E., Wojtas M., Wojtasik Ł. (2017) op. cit.

- **Ustalanie z dzieckiem reguł nawiązywania znajomości online** – należy zachęcać do utrzymywania kontaktu z osobami, które dziecko zna w świecie realnym i podchodzenia z dużą ostrożnością do znajomości zawieranych tylko za pośrednictwem internetu. Dla tych dwóch różnych grup znajomości powinny obowiązywać różne zasady, np. z kolegami ze szkoły można się umawiać na spotkania, ze znajomymi z gry – takie spotkanie może odbyć się tylko w towarzystwie rodziców. Wypracowanie zasad ochrony prywatności dziecka w świecie wirtualnym – jakie informacje o sobie dziecko może umieszczać w sieci, jakie zdjęcia może przysyłać, z jakich serwisów może korzystać. Zasady powinny dotyczyć też aktywności rodzica

– dziecko może nie życzyć sobie, aby jego wizerunek był rozpowszechniany za pośrednictwem kont rodziców.

- **Ustalenie dopuszczalnych form komunikacji w sieci** – należy w miarę możliwości wprost powiedzieć dziecku, jaki kontakt uważamy za nieodpowiedni, odwołując się do przykładów ze świata rzeczywistego, w którym przestrzegamy dziecko przed kontaktem z nieznanym i przyjmowaniem od takiej osoby prezentów. Warto wprowadzić analogiczne zasady w świecie online. Dziecko powinno być świadome, że prośba o przesłanie zdjęć w bieliźnie, zdradzanie swojego adresu, czy godziny skończenia lekcji, nie jest zachowaniem normalnym i trzeba o tej sprawie poinformować rodzica. Nie należy zapominać o dorastających nastolatkach, które też mogą stać się ofiarą groomingu. Szczerza i otwarta komunikacja w sprawach seksualności jest tutaj podstawą.
- **Uczenie zasady ograniczonego zaufania wobec internetowych znajomości** – należy poruszać z dzieckiem kwestie tworzenia wizerunku w sieci, który nie zawsze jest odzwierciedleniem stanu rzeczywistego. Ważne jest, aby dzieci zdawały sobie sprawę, że nie wszyscy mówią prawdę w internecie i mogą podawać się za kogoś zupełnie innego.
- **Udział w aktywności dziecka online** – zaleca się zostanie znajomym/obserwującym lub subskrybentem konta dziecka na platformach społecznościowych, z których korzysta. Warto w jawny sposób śledzić jego aktywność, oglądać materiały, które umieszcza w sieci, przeglądać komentarze. Są to publicznie dostępne informacje, dzięki którym można szybko zareagować na niepokojące zjawiska. Jeżeli dziecko korzysta z gier online umożliwiających komunikowanie się z innymi za pośrednictwem czatu, warto okazać zainteresowanie tematyką gry, osiągnięciami dziecka oraz co jakiś czas dopytać dziecko, jak wyglądają rozmowy między graczami – czy w jakiś sposób nie są dla dziecka niepokojące, czy ktoś go nie zaczepia.
- **Wprowadzenie ograniczeń technologicznych** – w miarę możliwości warto spróbować wspomóc profilaktykę narzędziami elektronicznymi, takimi jak rozwiązania filtrujące i kontrola rodzicielska. Jednym z elementów procesu uwodzenia może być zachęcanie dziecka do odwiedzania stron pornograficznych – takie narzędzie pomoże zablokować do nich dostęp, a nawet przesłać alert do opiekuna. Rozwiązania powinny być dostosowane do wieku dziecka – im młodsze dziecko, tym filtry powinny być szczelniejsze. Starsze dziecko czy nastolatek może próbować je obejść lub potajemnie zacząć korzystać ze sprzętu, który takich ograniczeń nie ma.

Sextortion

Sextortion jest zagrożeniem, które może być powiązane z sextingiem (kiedy erotyczne zdjęcia i filmy przesłane bliskiej osobie trafiają w niepowołane ręce), a czasem groomingiem (kiedy celem sprawcy jest pozyskanie tego rodzaju materiału od ofiary). Profilaktyka sextortion powinna zatem w dużej mierze opierać się na podobnych zasadach co profilaktyka pozostałych zagrożeń opisanych w niniejszej publikacji, ze szczególnym uwzględnieniem stworzenia dziecku bezpiecznej przestrzeni do zgłoszenia sytuacji szantażu.

40

- **Ustalanie z dzieckiem reguł nawiązywania znajomości online oraz dopuszczalnych form komunikacji w sieci** – młody człowiek musi być świadomy, że jakiegokolwiek próby wywarcia na nim presji wytworzenia materiałów erotycznych lub uczestnictwa w erotycznym pokazie online, wykraczają poza ramy zwykłej internetowej znajomości i należy je zgłosić osobie dorosłej.
- **Rozmowa o zjawisku i przedstawienie potencjalnych konsekwencji** – sextortion to ciągle dosyć nowe zjawisko, tak więc dziecko może nie być świadome zagrożenia. Ważne jest przedstawienie mechanizmów takiego szantażu i pokazanie, że sprawca ma różne motywacje, ale bardzo często kieruje się chęcią zysku.
- **Uczenie zasady ograniczonego zaufania wobec internetowych znajomości** – tak jak w przypadku przeciwdziałania groomingowi, ważne jest, aby dzieci zdawały sobie sprawę, że nie wszyscy mówią prawdę w internecie i mogą podawać się za kogoś zupełnie innego. Chociaż może się wydawać, że tylko najmłodsze dzieci nie mają tej świadomości, bardzo istotne jest zwrócenie na to uwagi także nastolatkom, łatwo poddającym się wpływowi internetowych idoli. Starsze dzieci warto uświadamiać o różnych sposobach manipulacji, jakim mogą być poddawane.
- **Nauka asertywności** – jak wykazały badania Europolu, ofiarami sextortion częściej zostają osoby łatwo ulegające wpływom. Od najmłodszych lat warto wzmacniać w dzieciach poczucie własnej wartości i stawiania granic. Dziecko powinno umieć odmawiać zachowań, na które nie ma ochoty, szczególnie w przypadku próśb o wysłanie roznegliżowanego zdjęcia. W sytuacjach, kiedy czuje się do czegoś podobnego zmuszane lub jeżeli do takiej sytuacji już doszło, powinno mieć możliwość zwrócenia się do bliskiej osoby dorosłej, która wesprze je emocjonalnie i pomoże w rozwiązaniu problemu.
- **Zabezpieczenia technologiczne** – czasem kompromitujące zdjęcia czy nagrania nie muszą być wysyłane do innych użytkowników lub publikowane w internecie, aby stać się narzędziem w rękach przestępcy. Może dojść do sytuacji wykradzenia ich z komputera osobistego, smartfonu czy dysku w chmurze. Warto mieć to na uwadze i pamiętać o aktualizacji oprogramowania antywirusowego, zabezpieczania wrażliwych danych hasłem oraz stosowania zabezpieczeń dostępu na smartfonach – zarówno jeżeli chodzi o sprzęt używany przez wielu domowników, jak i osobiste urządzenia dzieci.

Sexting

Pierwsze związki uczuciowe oraz zainteresowanie seksualnością są typowe dla nastolatków. Może im się wydawać, że sexting jest naturalną formą rozwoju związku czy prezentacji własnego wizerunku. Profilaktyka zachowań tego typu jest trudna, ale warto podejmować starania, które będą miały na celu raczej przeciwdziałanie negatywnym skutkom zjawiska niż jego całkowitą eliminację, która wydaje się niemożliwa⁴². Tak jak w przypadku innych zagrożeń, podstawą przeciwdziałania konsekwencjom sextingu jest szczerza i otwarta komunikacja dziecka z bliskimi dorosłymi oraz zapewnienie mu możliwości zwrócenia się w każdej niepokojącej sytuacji do zaufanej osoby dorosłej, bez obawy o przedwczesną i krzywdzącą ocenę.

⁴² Döring, N. (2014). *Consensual sexting among adolescents: Risk prevention through abstinence education or safer sexting?*. *Cyberpsychology: Journal of Psychosocial Research on Cyberspace*, 8(1), article 9. <http://dx.doi.org/10.5817/CP2014-1-9> (dostęp 26.05.2019r.)

41

- **Rozmowa o zjawisku** – nastolatek może odczuwać niechęć do rozmowy na tematy związane z seksualnością, warto jednak podejmować próby. W otwartej rozmowie można poruszać temat sextingu, przywoływać jego potencjalne konsekwencje, zarówno krótko-, jak i długoterminowe, w tym te związane z zagadnieniami łamania prawa. Chociaż wydaje się, że nastolatki mają nieograniczoną wiedzę na tematy związane z siecią, zarówno pod względem technologicznym jak i psychospołecznym, to często mają bardzo ograniczony obraz sytuacji i mogą nie zdawać sobie sprawy z następstw swoich działań. Rolą rodzica jest pokazywanie innej perspektywy, a w szczególności odroczonej konsekwencji czy słabości rozwiązań technicznych, które mają rzekomo zapewnić bezpieczeństwo przesyłania takiego rodzaju materiałów. Oczywiście, rozmowa nie powinna przybierać formy wyłącznie wykładu – warto dowiedzieć się, jakie zdanie ma na ten temat młody człowiek.
- **Edukacja seksualna** – sexting jest nowoczesnym technologicznie obliczem znanych zjawisk rozwoju seksualnego człowieka, jego zwiększającego się zainteresowania płciowością i ciałem oraz przekraczania kolejnych stadiów bliskości w związku. Rzetelnie przeprowadzona edukacja seksualna, zwracająca uwagę na szacunek wobec drugiego człowieka, budowanie bliskości oraz różnice w potrzebach dziewcząt i chłopców, może zapobiec wielu negatywnym konsekwencjom przedwczesnego czy zbyt dynamicznego rozwoju seksualności, w tym sextingowi.
- **Nauka asertywności** – sexting może być wymuszoną formą komunikacji w związku. Dotyczy to szczególnie dziewcząt, na które wywierana jest seksualizująca presja. Z dorastającymi dziećmi należy rozmawiać o dopuszczalnych formach komunikacji z sympatią i zwrócić szczególną uwagę na sposoby reagowania na nieprzyjemne formy nacisku. Dziecko powinno umieć odmawiać zachowań, na które nie ma ochoty, łącznie z wysyłaniem roznegliżowanych zdjęć. Jednak należy unikać obarczania dziecka całkowitą odpowiedzialnością za takie zachowania. W sytuacjach, kiedy czuje się do czegoś podobnego zmuszane lub jeżeli do takiej sytuacji już doszło, powinno mieć możliwość zwrócenia się do bliskiej osoby dorosłej, która wesprze je emocjonalnie i pomoże w rozwiązaniu problemu.

Gdzie szukać pomocy?

- **www.dyzurnet.pl** **dyzurnet.pl**
Zespół reagujący na nielegalne i szkodliwe treści internetowe
- **116 111** Telefon Zaufania dla Dzieci i Młodzieży w Internecie
- **116 123** Kryzysowy Telefon Zaufania dla Dorosłych
- **800 100 100** Telefon dla rodziców i nauczycieli w sprawach bezpieczeństwa dziecka
- Linia Wsparcia **800 70 222**
Centrum Wsparcia dla osób w stanie kryzysu psychicznego

Bibliografia:

1. APA Task Force on the Sexualization of Girls (2007). *Report of the APA Task Force on the Sexualization of Girls*, zob. <https://www.apa.org/pi/women/programs/girls/report-full.pdf> (dostęp 28.05.2019r.)
2. Bochenek M., Konopczyński F., Konopczyński M., Kowalczyk M., Lange R., Ładna A., Rybicka U., Tanaś M., Wrońska A. (2019). *Nastolatki 3.0, Raport z ogólnopolskiego badania uczniów*, Warszawa: NASK PIB, zob. <https://www.nask.pl/pl/aktualnosci/wydarzenia/wydarzenia-2019/1539,Mlode-smartfony-jak-sie-zyje-z-internetem-w-kieszeni.html> (dostęp na 29.04.2019r.)
3. Carr J., *Internet a wykorzystywanie seksualne dzieci i pornografia dziecięca*, Dziecko Krzywdzone. Teoria, badania, praktyka. Vol 4, No 4, Warszawa, 2005, zob. <https://dzieckokrzywdzone.fdds.pl/index.php/DK/article/view/231> (dostęp 28.05.2019r.)
4. CBOS (2017) Korzystanie z Internetu. *Komunikat z badań nr 49/2017* zob. https://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2017/K_049_17.PDF (dostęp na 28.05.2019r.)
5. Döring, N. (2014). *Consensual sexting among adolescents: Risk prevention through abstinence education or safer sexting?* *Cyberpsychology: Journal of Psychosocial Research on Cyberspace*, 8(1), article 9. <http://dx.doi.org/10.5817/CP2014-1-9> (dostęp 26.05.2019r.)
6. Dyzurnet.pl Raport 2015.
7. Dyzurnet.pl Raport 2018.
8. Dziemidowicz E., Wojtas M., Wojtasik Ł., „Uważni rodzice. Jak być uważnym rodzicem i dbać o bezpieczeństwo dziecka online”, Fundacja Dajemy Dzieciom Siłę, Warszawa 2017. http://uwaznirodzice.pl/wp-content/uploads/2017/10/broszura_uwazni.pdf (dostęp 26.05.2019r.)
9. Fenik K., *Grooming – uwodzenie dzieci w Internecie* [w:] Jodko A., Tabu seksualologii, Wydawnictwo SWPS Academica, Warszawa 2008, s. 135
10. GUS (2019). *Jak korzystamy z internetu?* 2018, zob. <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/nauka-i-technika-spolnoczenstwo-informacyjne-spolnoczenstwo-informacyjne/jak-korzystamy-z-internetu-2018,5,9.html> (dostęp na 24.05.2019r.)
11. <https://localtvwghp.files.wordpress.com/2015/07/nmcsexortionfactsheet.pdf> (dostęp 29.05.2019r.)
12. <https://www.europol.europa.eu/crime-areas-and-trends/crime-areas/child-sexual-exploitation/online-sexual-coercion-and-extortion-of-children> zob. (dostęp 14.03.2019r.)
13. <https://www.iwf.org.uk/sites/default/files/inline-files/Distribution%20of%20Captures%20of%20Live-streamed%20Child%20Sexual%20Abuse%20FINAL.pdf> (dostęp 29.05.2019r.)
14. <https://www.iwf.org.uk/sites/default/files/inline-files/Distribution%20of%20Captures%20of%20Live-streamed%20Child%20Sexual%20Abuse%20FINAL.pdf> (dostęp 28.05.2019r.)
15. Kamieniecki W., Bochenek M., Tanaś M., Wrońska A., Lange R., Fila M., Loba B., Konopczyński F., (2017), *Raport z badania. Nastolatki 3.0*, Warszawa: NASK – Instytut Badawczy, zob. https://akademia.nask.pl/publikacje/Raport_z_badania_Nastolatki_3_0.pdf
16. Makaruk K., Włodarczyk J., Michalski P., (2017), *Kontakt dzieci z pornografią. Raport z badań*, Warszawa: Fundacja Dajemy Dzieciom Siłę, zob. https://fdds.pl/baza_wiedzy/kontakt-dzieci-mlodziezy-pornografia-2017/ (dostęp 02.01.2019r.)
17. Orange. Rodzice i dzieci wobec zagrożeń dzieci w Internecie. TNS dla Orange Polska i Fundacji Orange we współpracy z Fundacją Dajemy Dzieciom Siłę (2016). zob. https://fundacja.orange.pl/files/user_files/user_upload/badania/Rodzice_i_dzieci_wobec_zagrozen_dzieci_w_Internecie_23.09_AKv.pdf [dostęp 26.05.2019]
18. Pyżalski J., Zdrodowska A., Tomczyk Ł., Abramczuk, Polskie badanie EU Kids Online 2018. *Najważniejsze wyniki i wnioski*, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań 2019, zob. https://fundacja.orange.pl/files/user_files/EU_Kids_Online_2019_v2.pdf (dostęp 28.05.2019r.)
19. Raport IWF za rok 2018r., zob. <https://www.iwf.org.uk/report/2018-annual-report> (dostęp 28.05.2019)
20. Sentencing Guidelines Council (2014) *Sexual Offences Act. Definitive Guideline*, zob. https://www.sentencingcouncil.org.uk/wp-content/uploads/Final_Sexual_Offences_Definitive_Guideline_content_web1.pdf (dostęp 30.05.2019r.)
21. Sołodki, M. (2013). *Narzędzia ochrony rodzicielskiej*. W: A. Wrzesień (red.), *Bezpieczeństwo dzieci online. Kompendium dla rodziców i profesjonalistów* (s. 52-57). Warszawa: Fundacja Dzieci Niczyje i NASK.
22. *Standardy edukacji seksualnej w Europie. Podstawowe zalecenia dla decydentów oraz specjalistów zajmujących się edukacją i zdrowiem*. Federalne Biuro ds. Edukacji Zdrowotnej w Kolonii (BZgA). zob. https://www.bzga-whocc.de/fileadmin/user_upload/Dokumente/WHO_BzGA_Standards_polnisch.pdf (dostęp 20.03.2019r.)
23. *Study of Self-Generated Sexually Explicit Images & Videos Featuring Young People Online*, Internet Watch Foundation, 2012, zob. https://www.iwf.org.uk/sites/default/files/inline-files/IWF_study_self_generated_content_online_011112.pdf (dostęp 29.05.2019r.)
24. Tomczyk Ł., Sztokowski R., Kopecky K., *Zachowania ryzykowne dzieci o młodzieży związane z udostępnianiem i odbiorem materiałów o charakterze seksualnym – wybrane wyniki czeskiego Centrum Prewencji Ryzyka Wirtualnej Komunikacji z lat 2010-2017*, Dziecko Krzywdzone. Teoria, badania, praktyka Vol. 16 Nr 3, Warszawa, 2017, zob. <https://dzieckokrzywdzone.fdds.pl/index.php/DK/article/view/640> (dostęp na 28.05.2019)
25. Trojanowska P., *Seksualizacja dzieci i młodzieży- przyczyny, przejawy, konsekwencje i propozycje przeciwdziałania*, Dziecko Krzywdzone. Teoria, badania, praktyka, Vol 13, No 2, Warszawa, 2014, zob. <http://dzieckokrzywdzone.fdds.pl/index.php/DK/article/view/23> (dostęp na 27.05.2019r.)
26. Wojtas, M. *Uwodzenie dzieci w internecie i inne niebezpieczne kontakty* [w:] A. Wrzesień (red.), *Bezpieczeństwo dzieci online. Kompendium dla rodziców i profesjonalistów* (s. 111-116), Fundacja Dzieci Niczyje i NASK, Warszawa 2013
27. Wolak J., Finkelhor D. *Sextortion: Findings from a survey of 1631 Victims*, Crimes Against Children Research Center University of New Hampshire, Thorn, June 2016, zob. https://www.thorn.org/wp-content/uploads/2016/08/Sextortion_Report.pdf (dostęp 29.05.2019r.)
28. Zielona-Jenek M., *Seksualizacja – definicje, polemiki i próba rekonceptualizacji*, Dziecko Krzywdzone. Teoria, badania, praktyka, Vol 16, No 3, Warszawa, 2017, zob. <http://dzieckokrzywdzone.fdds.pl/index.php/DK/article/view/636> (dostęp na 27.08.2019r.)
29. Wójcik Sz., Makaruk K., *Seksting wśród polskiej młodzieży. Wyniki badań ilościowych*, Warszawa 2014, zob. https://fdds.pl/baza_wiedzy/2014-seksting-wsrod-polskiej-mlodziezy/

Akty prawne:

Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny (Dz.U. 1997 nr 88 poz. 553)

